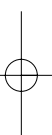

SPRÁVY SAV

2.2010

Slovenská akadémia vied

46. ročník

SPRÁVY SAV SPRÁVY 2.2010

V TOMTO ČÍSLE

ZO ŽIVOTA SAV

- Zamerané na energetickú bezpečnosť **1**
 Zachovať si iskru v živote i práci **3**
 Tri správne rozhodnutia **7**
 Ocenenie vedeckej a riadiacej práce **7**
 V Košiciach do tretice tiekla krv **16**

PUBLICISTIKA

- Program podpory tolerancie **4**
 Vzrušujúce objavy, krásne zážitky **8**
 Je Slovensko pokojné? **15**

UDALOSTI

- Jubileum Jesseniovej lekárskej
 fakulty UK jubiluje **5**
 Príbeh martinského divadla **13**

OSOBNOSTI VEDY

- Osobnosť vedy o meraní **6**
 Zakladateľ psychofyziologického
 výskumu **10**

Z NAŠICH PRACOVÍSK

- Dvadsať rokov premien **2**
 Človek a jeho jazyk **10**
 Kontext tvorby Pétera Nádas **11**
 Literárnokritické reflexie **14**

NEKROLÓG

- Odišiel vynikajúci dendrológ
 (Za doc. F. Benčaťom) **14**

DOKUMENTY 16

Vydáva Slovenská akadémia vied vo VEDE, vydavateľstvo SAV / www.veda-sav.sk | Hlavný redaktor: Emil Borčín | Grafický dizajn: Layout JS. | Za kvalitu dodaných fotografií a obrázkov zodpovedajú autori | Adresa redakcie: Štefánikova 49, 814 38 Bratislava | E-mail: ebor@centrum.sk, emil.borcin@savba.sk | Tel.: 02/ 2071 4320, fax: 02/5245 3068 | Tlač: VEDA, vydavateľstvo SAV | ISSN 0139-6307 | Na prednej strane obálky: Sladká protea – obdivuhodný výtvor juhoafrickej prírody. Fotografia Dr. Petra Bieleho k reportáži na strane 8 – 9. | Na zadnej strane obálky: V decembri minulého roka sa Botanický ústav SAV presťahoval do novej budovy v areáli SAV na bratislavskej Patrónke. Na snímke nové laboratórium molekulárnej systematiky rastlín. Foto: archív BÚ SAV

Významný fyzikálny chemik z Technickej univerzity v nemeckom Braunschweigu prof. Klaus-Dieter Becker (vľavo) prevzal 15. februára t. r. z rúk predsedu SAV prof. Jaromíra Pastoreka *Medailu SAV za podporu vedy*, ktorou Vedecká rada SAV ocenila jeho spoluprácu s vedcami zo Slovenskej akadémie vied. Foto: Vladimír Šmihula

Na pôde Učenej spoločnosti SAV odznela 16. februára t. r. prednáška predsedu Slovenskej komisie pre vedecké hodnosti prof. Tomáša Blehu o súčasnej situácii v udeľovaní vedeckých hodností, ktorá vyprovokovala bohatú diskusiu. Na našej snímke diskutuje prof. Peter Moczo z Geofyzikálneho ústavu SAV. Foto: Vladimír Šmihula

Dohodu o vzájomnej spolupráci medzi Slovenskou historickou spoločnosťou (SHS) pri SAV a poľskou partnerskou spoločnosťou Polske towarzystwo historyczne (PTH) podpísali v Bratislave predstavitelia oboch stavovských organizácií – predseda SHS pri SAV Viliam Čičaj (vpravo) a prezident PTH Krzysztof Mikulski. Foto: Vladimír Šmihula

Memorandum o spolupráci Ministerstva hospodárstva SR a SAV

ZAMERANÉ NA ENERGETICKÚ BEZPEČNOSŤ

Minister hospodárstva SR **Ľubomír Jahňátek** a predseda SAV **prof. Jaromír Pastorek** podpísali Memorandum o spolupráci pri riešení problematiky v oblasti energetiky, teplárnenstva a plynárnenstva. Memorandum slávnostne podpísali najvyšší predstavitelia Ministerstva hospodárstva SR a Slovenskej akadémie vied 15. februára na pôde SAV.

Strany memoranda sa uzniesli na spolupráci pri zabezpečovaní energetickej bezpečnosti Slovenskej republiky a vypracovaní návrhov riešení na realizáciu tejto potreby, vrátane diverzifikácie tradičných a alternatívnych energetických zdrojov a distribučných sietí, s cieľom podporovať ekonomický rast pri znižovaní škodlivých emi-

sií. Spolupráca bude zameraná na aktuálne požiadavky pri riešení jednotlivých odborných problémov v oblasti energetiky, teplárnenstva a plynárnenstva. Gestorom a koordinátorom vykonávania memoranda je za ministerstvo hospodárstva **Ján Petrovič**, generálny riaditeľ sekcie energetiky, gestorom a koordinátorom vykonávania memoranda za Slovenskú akadémiu vied bol ustanovený podpredseda SAV **Juraj Lapin**. Plnenie memoranda o spolupráci bude raz ročne vyhodnocovať vedenie MH SR a Predsedníctvo SAV.

Pri podpise zmluvy boli za Ministerstvo hospodárstva SR prítomní aj riaditeľ odboru priemyslu a inovácií **Ing. Dušan Jurík** a poradca ministra **PhDr. Branislav Zvara**.

Predsedníctvo SAV zastupovali podpredsedovia SAV **Eva Majková**, **prof. Daniela Ježová**, **Viera Rosová** a **doc. Albert Breier**. Podpis memoranda bol základným aktom, po ktorom budú nasledovať konkrétne kroky – špecifikovanie spolupráce a vyčlenenie finančných prostriedkov.

Soňa Koželová | Foto: Vladimír Šmihula

1 MINISTER HOSPODÁRSTVA SR ĽUBOMÍR JAHŇÁTEK A PREDSEDA SAV PROF. JAROMÍR PASTOREK PO PODPÍSE MEMORANDA.

2 CELKOVÝ POHLAD NA ÚČASTNÍKOV STRETNETIA.

Učená spoločnosť SAV diskutovala o aktuálnej téme

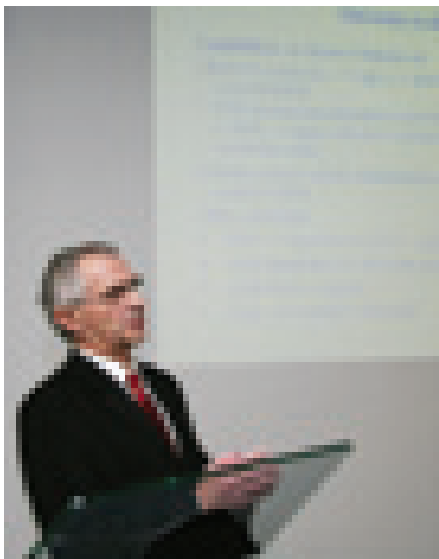
AKÉ HODNOSTI DRSC. POTREBUJEME?

Na spoločnom rokovaní Učenej spoločnosti SAV a Slovenskej akademickej spoločnosti 16. februára prof. Tomáš Bleha, predseda Slovenskej komisie pre vedecké hodnosti, vystúpil s prednáškou o súčasnej situácii v udeľovaní vedeckých hodností DrSc. Prednáška bola v akademickej obci očakávaná s mimoriadnym záujmom. Tým viac, že práve táto vedecká hodnosť vyvoláva

z pohľadu zvyklostí v západoeurópskych či zámorských krajinách viacero otázok. Na rokovanie pod vedením predsedu Učenej spoločnosti SAV prof. Vladimíra Bužeka tentoraz prišlo aj viacero vedeckých pracovníkov z ústavov SAV, ktorí nie sú jej členmi.

Prof. Tomáš Bleha na úvod v stručnosti charakterizoval dôvody, ktoré hovoria

v prospech zachovania tejto vedeckej hodnosti, či proti tomu. Pripomenul, že v prospech jej zachovania hovoria také dôvody, ako je vyjadrenie kariérneho postupu vedeckého pracovníka. Druhým argumentom je skutočnosť, že táto hodnosť najmä v stredoeurópskom regióne historicky znamená pečať kvality a je spojená s vysokou prestížou. Tretím argumentom je, že SAV potre-

O PROBLEMATIKE VEDECKEJ HDNOSTI DRSC. PREDNÁŠA PROF. TOMÁŠ BLEHA, PREDSEDA SLOVENSKEJ KOMISIE PRE VEDECKÉ HDNOSTI.

buje doktorov vied ako garantov doktorského štúdia. Proti argumentujú o. i. názory, ktoré hovoria, že vedecká hodnosť doktora vied nie je kompatibilná so západnou štruktúrou vedeckých titulov a celou výskumnou štruktúrou.

V ďalšej časti prednášky prof. T. Bleha konštatoval, že súčasná legislatíva, ktorá upravuje udeľovanie vedeckých hodností DrSc., je na hranici funkčnosti – zákon pochádza z roku 1964, hoci bol upravovaný, už dávno nevyhovuje. Pretrvávajú nejednoznačný vzťah akademickej obce (najmä vysokých škôl) a riadiacej sféry k potrebe tejto hodnosti. Za zachovanie tejto hodnosti je SAV, ktorá potrebuje gestorov doktorského štúdia, časť fakúlt na vysokých školách ako reakcia na znižovanie nárokov na získanie profesorského titulu, ale aj niektorí špičkoví profesori a časť rezortného výskumu.

Prof. T. Bleha podrobne rozobral aj prácu Slovenskej komisie pre vedecké hodnos-

ti a jej kroky vedúce k obmene členov komisií, k lepšej informovanosti záujemcov aj upresňovaniu kritérií pre uchádzačov v jednotlivých odboroch. Na záver charakterizoval kritériá, ktoré by sa mali uplatňovať pri výbere uchádzačov o vedeckú hodnosť DrSc., a zhrnul súčasné poznatky s výhľadom do budúcnosti.

V rozsiahlej diskusii rezonovala myšlienka, že v súčasnej situácii je vedecká hodnosť DrSc. na Slovensku a v Slovenskej akadémii vied potrebná, jej váha by dokonca mala byť vyššia, najmä v súvislosti s inauguračným procesom na tituly vysokoškolských profesorov, keďže tento proces zo známych dôvodov podlieha v posledných rokoch prudkému inflačnému vplyvu.

(Vzhľadom na aktuálnosť sa k problematike podrobnejšie vrátíme v budúcom čísle Správ SAV.)

Vladimír Šmihula | Foto autor

Sociológovia predstavili výskum o sociálnych nerovnostiach

D V A D S A Ť R O K O V P R E M I E N

Sociologický ústav SAV spoločne s Katedrou sociológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave realizovali na jeseň 2009 sociologický výskum ISSP Slovensko 2009 – 2010. Výskum bolo možné realizovať vďaka pomoci Agentúry na podporu výskumu a vývoja a je súčasťou riešenia projektu *Slovensko v kľúčových medzinárodných výskumoch: dvadsať rokov premien spoločnosti*. Modul *Sociálne nerovnosti* bol realizovaný v rámci programu ISSP štvrtýkrát (na Slovensku tretí raz, pričom v r. 1992 sa realizoval výskum ešte za Československo a v r. 2001 už za Slovensko) a modul *Životné prostredie* tretíkrát (na Slovensku po prvý raz).

Časovo rozdelený zber dát dovoľuje v prípade identických otázok sústrediť sa na porovnanie názorov občanov z perspektívy rôznych období vývoja Slovenska. Dáva možnosť poukázať na zmeny v ich názoroch a zachytiť zásadnejšie trendy v ich vývoji. O výsledkoch výskumu informovali na tlačovej besede 26. januára v budove Úradu SAV **PhDr. Vladimír Krivý, CSc.**, zo Sociologického ústavu SAV, ako aj **doc. Mgr. Ján Bunčák, PhD.**, a **Mgr. Roman Džambazovič, PhD.**, z Katedry sociológie Filozofickej fakulty UK.

Slováci odpovedali na otázky zoskupené do nasledujúcich tém: *Čo vnímajú občania SR ako dôležité skutočnosti pre dosiahnutie úspechu? Aké sú ich názory na rozvrstvenie spoločnosti? Ktoré konflikty medzi sociálnymi skupinami existujú a nakoľko sú obyvatelia našej krajiny spokojní so svojím životom?* Ako povedal v úvode Vladimír Krivý, výskum je v procese. Keďže v súčasnosti je vo výskumnom programe ISSP zapojených 45 štátov z rôznych kontinentov, výsledky jednotlivých modulov ISSP umožňujú aj medzinárodné porovnanie. Dátové súbory z ostatných krajín za posledne realizovaný výskum konkrétneho modulu ešte nie sú prístupné, prezentácia výsledkov sa preto sústreďovala len na analýzu situácie na Slovensku.

Mgr. Roman Džambazovič informoval o zmenách vnímania možnosti dosiahnutia úspechu. Ešte aj v roku 1993 sa u nás oveľa menej často v porovnaní s vyspelými krajinami **spojoval životný úspech so vzdelaním**. V začiatkoch transformácie však už ľudia považovali ochotu riskovať a pracovitosť za veľký faktor pre úspech. V roku 2009 sa vo výskume objavil dôležitý faktor regiónu. Ľudia si uvedomili, že možnosti slovenských regiónov sú veľmi odlišné a vzdelanie sa stalo veľkou hodnotou. Negatívnym signálom však je nárast politických konexií ako dôležitý faktor dosiahnutia úspechu.

Zaujímavým javom je, že Slováci charakterizujú dnešné rozvr-

stvenie spoločnosti ako stav s malou elitou a strednou triedou a veľmi veľkým množstvom obyvateľstva na spodku spoločnosti, pritom ich priania sú presne opačné.

Aj výskum doc. Jána Bunčáka upozornil na niekoľko pozoruhodných skutočností. Slováci považujú za najviac konfliktný vzťah medzi Slovákmi a Rómami. Tento konflikt výrazne vystupuje u mladých ľudí, čo nie je dobrý signál. Ako druhý najväčší konflikt označili respondenti vzťah medzi Slovákmi a Maďarmi, a to podľa doc. Bunčáka paradoxne napríklad v Žilinskom okrese, kde je počet Maďarov zanedbateľný.

Dve tretiny Slovákov zo vzorky 1 259 respondentov sú so svojim životom spokojné. Spokojnosť sa týka najmä ľudí vo veľkých mestách a s vyššími príjmami. Celkovú priemernú mieru spokojnosti so životom pozitívne ovplyvňuje vyššia spokojnosť s rodinným životom, bývaním a spoločenským životom. Znižuje ju menšia spokojnosť so zdravím, vzdelaním a najmä životnou úrovňou. Dôležitý je kritický pohľad verejnosti na vzdelanie, ktoré ľudia vo všeobecnosti považujú za dôležitú podmienku úspešného života a osobnej spokojnosti.

Soňa Koželová

O VÝSLEDKOV SOCILOGICKÉHO VÝSKUMU ISSP SLOVENSKO 2009 – 2010 INFORMOVALI NA TLAČOVEJ BESEDE (ZĽAVA) DOC. JÁN BUNČÁK, VLADIMÍR KRIVÝ A ROMAN DŽAMBAZOVIČ. Foto: Vladimír Šmihula

Novoročný koncert SAV v Košiciach

ZACHOVAŤ SI ISKRU V ŽIVOTE I PRÁCI

NA ÚVOD SVOJHO PRÍHOVORU EVA MAJKOVÁ ZABLAHOŽELALA LADISLAVOVI ŠÁNDORVI Z ÚSTAVU EXPERIMENTÁLNEJ FYZIKY SAV K UDELENIU RADU Ľ. ŠTÚRA II. TRIEDY. PRIDAL SA AJ DOC. BRANISLAV PEŤKO.

POHĽAD DO HLADISKA DOMU UMENIA V KOŠICIACH - ZĽAVA PROF. M. BESZTERCI Z ÚSTAVU MATERIÁLOVÉHO VÝSKUMU SAV A BÝVALÝ RIADITEĽ PARAZITOLOGICKÉHO ÚSTAVU SAV PROF. P. DUBINSKÝ S MANŽELKOU.

V Dome umenia v Košiciach sa vo štvrtok 14. januára konal tradičný Novoročný koncert SAV s renomovanou Štátnou filharmóniou v Košiciach pod taktovkou In Woock Parka.

Novoročné koncerty so spoločným stretnutím po programe sa v Košiciach konajú od roku 2000 a tešia sa veľkému záujmu pracovníkov Slovenskej akadémie vied bez rozdielu špecializácie. Mnohí z nich sa vo voľnom čase sami venujú hudbe i spevu. Osvedčené hudobné teleso – **Štátna filharmónia Košice** – opäť pre nich pripravila zaujímavý program za účasti dvoch juho-kórejských umelcov – dirigenta **In Woock Parka** a sólistu na viole **Jin-Won Yoona**.

Košický koncert tradične moderoval **doc. Branislav Peňko**, riaditeľ Parazitologického ústavu SAV, ktorý ho roky organizačne pripravuje spolu s riaditeľkou Technicko-hospodárskej správy ústavov SAV v Košiciach **Glóriou Gajdošovou** a **doc. Mariánom Reiffersom** z Ústavu experimentálnej fyziky SAV.

Doc. Branislav Peňko v mene predsedu

SAV prof. Jaromíra Pastoreka privítal medzi prítomnými generálneho konzula Maďarskej republiky v Košiciach **Jánosa Szerencsésa**, bývalého dlhoročného predsedu Akreditačnej komisie vlády SR **prof. Leva Bukovského**, prorektorov a dekanov univerzít a fakúlt na východnom Slovensku, riaditeľov spolupracujúcich ústavov, členom Snemu i Predsedníctva SAV, pracovníkov SAV, ich rodinných príslušníkov i priateľov.

S príhovorom vystúpila podpredsedníčka SAV **Eva Majková**, ktorá ospravedlnila predsedu SAV a na úvod uviedla, že striedanie rokov je príležitosťou na hodnotenie uplynulého obdobia. „Je dobrou správou, že medzi významnými osobnosťami, ocenenými prezidentom republiky Radom Ludovítom Štúra II. triedy, je tiež Ladislav Šándor z Ústavu experimentálnej fyziky SAV v Košiciach. Je mi ctou a potešením, že mu môžem osobne zablahoželať,“ povedala a odovzdala kyticu kvetov čerstvému nositeľovi štátneho vyznamenania, ktorý bol ocenený za mimoriadne zásluhy o rozvoj v oblasti vedy, osobitne experimentálnej fy-

ziky a za šírenie dobrého mena SR v zahraničí. Eva Majková vo svojom vystúpení vyslovila uznanie prof. Štefanovi Lubymu v mene nového Predsedníctva SAV, že organizáciu prebralo vo veľmi dobrej kondícii. „Musíme v tom pokračovať, aby sme mali dobré meno,“ zdôraznila. Zmenila sa aj o využívaní štrukturálnych fondoch, pri ktorých mnohí zisťujú, aká je administratíva náročná. V tejto súvislosti menovite ocenila aktivitu Ústavu experimentálnej fyziky SAV v Košiciach, ktorý je jeden z najúspešnejších v získavaní štrukturálnych fondov EÚ. Svoje vystúpenie ukončila priáním pre rok 2010 – zažehala všetkým iskru v práci, ďalšie projekty a aby návrhy na financovanie výskumu a vedy boli úspešné.

Potom dostal priestor symfonický orchester Štátnej filharmónie Košice, ktorá sa za 42 rokov svojej existencie zaradila medzi popredných reprezentantov slovenského interpretačného umenia a zaznamenala výrazné úspechy na koncertných pódiiach mnohých európskych krajín, v Ázii a v Amerike. Pod dirigentskou taktovkou **In Woock Parka** z Južnej Kórey zahral na úvod obľúbenú predohru k opere *Nabucco* od Giuseppe Verdiho a potom Koncert pre violu a orchester od Bélu Bartóka. Toto náročné dieľo bravúrne zvládol sólista **Jin-Won Yoon**, prvý kórejský umelec, ktorý zvíťazil na prestížnej Medzinárodnej súťaži F. Mendelssoona-Barholdyho v Berlíne a koncertuje po celej Európe i Ázii. V druhej časti koncertu zaznela Symfónia č.3 Es dur „Eroica“ od Ludwiga van Beethovena.

Novoročný koncert SAV 2010 vyvrcholil spoločným posedením.

Katarína Čižmáriková | Foto: Tomáš Čižmárík

SÓLISTOM KONCERTNÉHO VEČERA BOL JIN-WON YOON Z KÓREJSKEJ REPUBLIKY.

Európska akadémia vied a umení má 20 rokov

PROGRAMOVÁ PODPORA TOLERANCIE

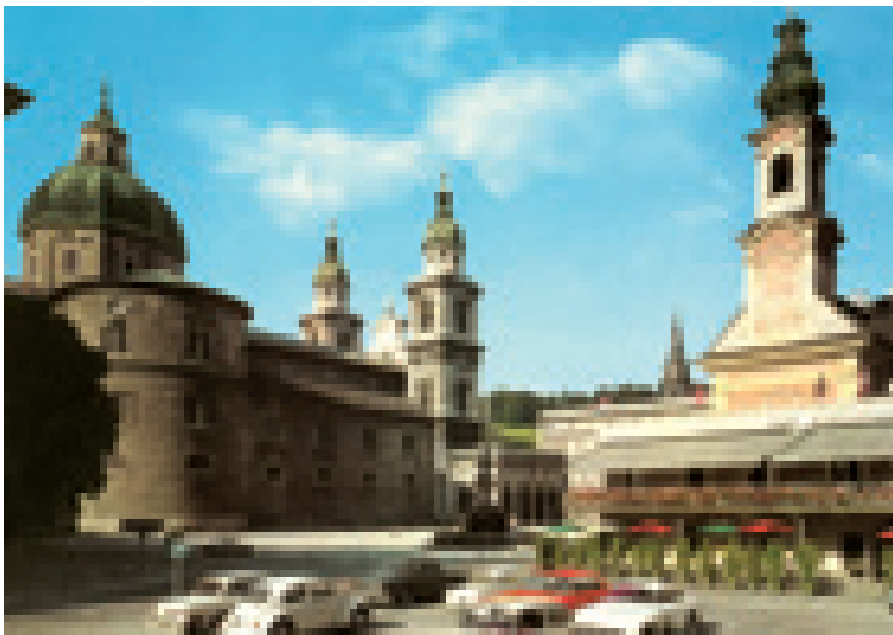
Dňa 7. marca 1990 viedenský kardinál Franz König († 2004), nemecký filozof prof. Nikolaus Lobkowitz a salzburský kardiochirurg prof. Felix Unger založili Európsku akadémiu vied a umení (Academia Scientiarum et Artium Europaea). Prezidentom a hlavným výkonným administrátorom inštitúcie so sídlom v Salzburgu je od jej vzniku Felix Unger.

Poslaním Európskej akadémie vied a umení je prispievať k rozvoju a jednote Európy rozvíjaním vedomostí, kooperácie a tolerancie. Uplatňuje sa pritom celostný prístup, o čom svedčia názvy tried akadémie: humanity – filozofia – história, medicína, umenie, prírodné vedy, spoločenské vedy a ekonómia, technické a environmentálne vedy a svetové náboženstvá. Tento holistický prístup sformuloval F. Unger vo svojom spise *Die Wucht des Ganzen* (1997), ktorý vyšiel aj v slovenskom preklade (*Váha celku*, VEDA, vydavateľstvo SAV, 2000).

Po dvoch desaťročiach činnosti má akadémia v 57 krajinách vyše 1 300 členov. Zo Slovenska je 30 členov, z toho 13 zo SAV, 14 z univerzít a 3 z iných inštitúcií. V 24 krajinách sú sformované národné delegácie akadémie. Osobitne aktívne sú delegácie Grécka, Maďarska, Lotyšska, Nemecka, Rakúska, Slovenska, Slovinska, Španielska, Švajčiarska a USA.

Hlavy štátov, najmä z krajín, ktoré majú aktívne delegácie, alebo krajín výrazne prispievajúcich k európskej integrácii, prijímajú posty protektorov akadémie. Teraz sú nimi Juan Carlos II., Heinz Fischer, Ivan Gašparovič, Jean Luxemburský, Karolos Papoulias, Filip Belgický a Danilo Türk. V minulosti nimi boli aj Arpád Göncz, Václav Havel, Rudolf Schuster a mnohí iní. Po ukončení svojej funkcie sa stávajú čestnými senátormi, pričom v tejto kategórii sa možno stretnúť aj s menami ako Erhard Busek, Hans-Dietrich Genscher, Helmut Kohl, Viktor Orbán, Romano Prodi alebo Franz Vranitzky.

Program podpory tolerancie ako významného *modus vivendi* v etape populačnej explózie, klimatickej zmeny, vyčerpávania surovín a ďalších problémov civilizácie zvyrazňuje akadémia udeľovaním cien tolerancie. Možno ich porovnať s Nobelovými cenami mieru, aj keď nemajú takú prestíž, ale na druhej strane nie sú predmetom politických manipulácií. Laureátmi ceny sa

EURÓPSKA AKADEMIA VIED A UMENÍ SÍDLI V CENTRE SALZBURGU V BEZPROSTREDNEJ BLÍZKOSTI DÓMU.

doteraz stali starosta Jeruzalema Teddy Kollek, organizátorka charitatívnej činnosti Zuzana Mubarak (Káhira), kardinál Franz König, prezidentka federácie Červeného kríža a Červeného polmesiaca Astrid N. Heiberg (Ženeva), predstaviteľka Nadácie Abrahámove deti Dorothea Rosenblad (Štokholm), arcibiskup Djibrail Kassab, organizátor, kresťansko-moslimského mostu (Basra), Daniel Barenboim, klavírista, dirigent a podporovateľ práv Palestínčanov (Berlín), mierový vyjednávač v Afganistane Giandomenico Picco (OSN), Hans-Dietrich Genscher, bývalý minister zahraničia SRN, jeden zo zjednotiteľov Nemecka, Flavio Cotti, švajčiarsky prezident, podporovateľ spolupráce s EÚ, filozof, teológ a tvorca programu tolerancie Eugen Biser (Mníchov) a bývalý nemecký minister životného prostredia Klaus Töpfer. Ceny boli udelené v rokoch 1997 – 2009 s výnimkou roka 2001.

Idea tolerancie nachádza svoj odraz aj v konkrétnych akciách akadémie. So záujmom sa stretol kresťansko-moslimský diológ a v máji 2010 bude v Salzburgu stredo-európsko-ruský most s názvom *Čo očakáva Rusko od Európy?* Počíta sa s účasťou prezidenta

Ruskej akadémie vied Jurija Osipova, ministrov, členov Európskeho parlamentu.

Myšlienke európskej integrácie slúžia každoročné stretnutia siete akadémie vied strednej a východnej Európy (CEEN), ktoré sa konajú od roku 2004. Po pilotnej akcii vo Viedni prvé stretnutie siete zorganizovala SAV, ďalšie zasadanie na pôde SAV bolo na jar 2009 v Smoleniciach za prítomnosti vtedajšieho člena Európskej komisie Jána Fígela, čím sa otvoril druhý cyklus. Výmena poznatkov z vednej politiky a stratégie je užitočná pre krajiny, ktoré sa usilujú o európsku integráciu, rovnako, ako bola užitočná pre SAV a Slovensko v období priprav nášho vstupu do Európskej únie.

Podmienkou prijatia do Európskej akadémie vied a umení je potrebná miera excelentnosti, vyjadrená vedeckými, odbornými alebo umeleckými dielami a akceptáciou programu EAVU. Medzi členmi nájdeme 27 laureátov Nobelovej ceny, ako sú napr. Ž. I. Alferov, G. Binnig, M. Eigen, D. C. Gajdušek, P. Grünberg, J. E. Stiglitz, T. Wiesel. Členom je aj Benedikt XVI.; do akadémie vstúpil samozrejme ešte pred svojou voľbou za pápeža.

K Európskej akadémii vied a umení je pridružených 9 ústavov, medzi nimi Európsky ústav srdca v Salzburgu, Ústav pokročilých štúdií o udržateľnosti v Mníchove, Ústav interdisciplinárnej vedy a kultúrnej výmeny v Timisoare a Európsky ústav zdravia v Salzburgu.

Akadémia nie je učenou spoločnosťou na pestovanie imidžu svojich členov, ale inštitúciou, ktorá organizuje množstvo akcií po celom svete. Patria k nim známe slávnostné i pracovné valné zhromaždenia, spravidla dve ročne, desiatky konferencií,

každoročné dni tolerancie, vydávanie kníh a zborníkov. Slovenskí členovia zo SAV v spolupráci so Slovenskou technickou univerzitou doteraz zorganizovali konferenciu Informačné technológie (2001), Zdravie je bohatstvo (2007), dve inaugurácie slovenských protektorov a iné.

Vedenie akadémie tvoria traja viceprezidenti, ktorými sú tohto času N. Lobkowitz, Francisco J. Rubia a Erich Hödl, dekanı jednotlivých tried a osemčlenný senát.

Zdroje na svoju činnosť získava akadémia od Európskej komisie, rakúskej vlády,

z nadácií vytvorených na tento účel v Rakúsku, Švajčiarsku, Španielsku, Taliansku, Maďarsku a Nemecku a z ročných členských poplatkov.

Napriek početnému členstvu (www.european-academy.at) akadémia prijme v nasledujúcom päťročnom období ďalších členov (osobitne vítané sú členky), ktorí budú ochotní prispieť konkrétnou činnosťou k plneniu jej poslania.

Štefan Luby | člen Senátu Európskej akadémie vied a umení

Z INAUGURÁCIE PREZIDENTA SR RUDOLFA SCHUSTERA ZA PROTEKTORA AKADÉMIE V PRIMACIÁLNO M PALÁCI V BRATISLAVE ROKU 2001. ZĽAVA Š. LUBY, R. SCHUSTER, F. UNGER A J. KREMPASKÝ.

PREZIDENT SR I. GAŠPAROVIČ AKO PROTEKTOR EAVU PROMUJE V SALZBURGU ROKU 2007 NOVÝCH ČLENOV AKADÉMIE.

JESSENOVA LEKÁRSKA FAKULTA UK JUBILUJE

Jesseniova lekárska fakulta Univerzity Komenského v Martine bola zriadená roku 1969. Je jednou z troch lekárskech fakúlt v Slovenskej republike. Uskutočňuje bakalárske, magisterské, doktorské a doktorandské vysokoškolské štúdium v odbore všeobecné lekárstvo, ošetrovateľstvo (magisterské a bakalárske štúdium) a bakalárske štúdium v odboroch pôrodná asistancia, rádiologická asistancia a i. Za obdobie svojej existencie promovalo na fakulte vyše 4 tisíc absolventov všeobecného lekárstva vrátane vyše 100 študujúcich v jazyku anglickom a viac ako 150 absolventov ošetrovateľstva. Fakulta má akreditované odbory pre habilitačné a inauguračné konanie, má k dispozícii vynikajúce pracoviská v základných a predklinických disciplínach aj v klinických výučbových bá-

zach v Martinskej fakultnej nemocnici. Fakulta dlhoročne dosahuje dobré výsledky vo vedecko-výskumnej činnosti.

Dňa 17. decembra si vedecká rada fakulty pripomenula 40. výročie inštitúcie, pri ktorom dekan doc. Dušan Mištuna ocenil prínos dlhoročných bývalých vedúcich predstaviteľov SAV, jej dlhoročného predsedu prof. Štefana Lubyho a podpredsedu prof. Jána Slezáka k rozvoju fakulty udelením fakultných medailí. Vyznamenaní zhodnotili prínos fakulty ku vzdelávaniu lekárov na Slovensku i v stredoeurópskom priestore a ocenili doterajšiu spoluprácu fakulty so SAV, ktorá má dobré predpoklady ďalšieho rozvoja.

J. S.

Zlatá medaila SAV profesorovi Ivanovi Frollovi

OSOBNOSŤ VEDY O MERANÍ

Na malej slávnosti, ktorá sa konala 1. februára 2010 v budove Úradu SAV, odovzdal predseda Slovenskej akadémie vied prof. Jaromír Pastorek Zlatú medailu SAV profesorovi Ing. Ivanovi Frollovi, DrSc., z Ústavu merania SAV. Toto vysoké ocenenie mu udelila Vedecká rada SAV pri príležitosti jeho nedávneho významného životného jubilea. Na slávnosti sa zúčastnila aj manželka oceneného, ďalej podpredseda SAV Juraj Lapin, člen Predsedníctva SAV Igor Túnyi, ako aj riaditeľ Ústavu merania SAV doc. Milan Tyšler a vedecký sekretár ústavu Ján Maňka.

V prednesenej laudácii Juraj Lapin vyzdvihol mimoriadne bohatú vedeckú, riadiacu aj pedagogickú prácu oceneného počas jeho pôsobenia v Akadémii. Predseda SAV prof. J. Pastorek pri odovzdávaní ocenenia konštatoval, že Zlatá medaila SAV sa dostala do správnych rúk a poďakoval jubilantovi za doterajšiu prácu v prospech SAV a slovenskej vedy, ako aj za jeho celoživotnú vernosť Akadémii.

Svoje pôsobenie v Slovenskej akadémii vied začal profesor Frollo ako interný aspi-rant v Ústave teórie merania SAV v roku 1963 po skončení štúdia na Elektrotechnickej fakulte SVŠT v Bratislave a krátkej praxi v Tesle Elektroakustika. Napriek viacerým lákavým ponukám domácich aj zahraničných univerzít zostal tomuto ústavu verný až do súčasnosti. Ako začínajúci vedecký pracovník sa venoval najmä biologickým meraniam a konštrukcii elektronických meracích prístrojov pre fyziológiu, respirológiu a kardiochirurgiu. Po absolvovaní študijného pobytu na University of California v Berkeley, kde získal prvé skúsenosti v oblasti magnetickej rezonancie, sa v roku 1978 stal vedúcim Oddelenia automatizovaných systémov merania a orientoval sa na problematiku tomografie na princípe nukleárnej magnetickej rezonancie pre medicínsky a materiállový výskum. Možno ho

POHĽAD NA SLÁVNOSŤ
POČAS LAUDÁCIE
PODPREDSEDU SAV
JURAJA LAPINA.

považovať za zakladateľa takto zameraného výskumu na Slovensku i v celom Československu. V roku 1992 obhájil v tejto oblasti aj doktorskú dizertačnú prácu. V rokoch 1998 – 2006 bol riaditeľom Ústavu merania SAV a v súčasnosti je vedúcim Oddelenia zobrazovacích metód. V roku 2009 v materskom ústave vybudoval významné vedecké laboratórium ako súčasť Národného centra NMR, ktoré sa zúčastňuje na špičkovom výskume napríklad v oblasti MR zobrazovania na báze hyperpolarizovaného He³, využitia magnetických kvapalín a nanočastíc v MR tomografii alebo magnetickej navigovanej aplikácie liečiv.

Profesor Frollo sa už viac ako 35 rokov venuje aj pedagogickej práci, a to nielen v SAV, ale aj na Slovenskej technickej univerzite v Bratislave, na Technickej univerzite v Košiciach a na Žilinskej univerzite. V roku 1993 bol habilitovaný za docenta a od roku 1995 je vysokoškolským profesorom v študijnom odbore meracia technika. Je predsedom Spoločnej odborovej komisie doktorandského štúdia bionika a biomechanika a členom odborových komisií meracia technika, metrologia a elektronika. Ako pedagóg vyškolicil osem doktorandov a ďalších troch školí v súčasnosti.

Profesor Frollo je členom viacerých medzinárodných vedeckých organizácií, ako

IMEKO, IEEE, Central European Academy of Science and Art a medzinárodnej organizácie URSI aj ako jeho viceprezident. Je zakladateľom tradície pravidelných medzinárodných konferencií MEASUREMENT a internetového vedeckého časopisu MEASUREMENT SCIENCE REVIEW, ktorého je už 10 rokov šéfredaktorom.

Prof. Frolla možno právom zaradiť medzi osobnosti, ktoré svojou vedecko-výskumnou aktivitou ovplyvňujú viac ako štyri desaťročia rozvoj meracej techniky, hlavne so zameraním na merania v medicíne a biológii. Viedol a riešil množstvo domácich i zahraničných vedeckých projektov v rámci programov EUREKA, CNRS, ESF či Maria Currie v rámci 6. rámcového programu EÚ. Je autorom 155 pôvodných vedeckých publikácií, dvoch vysokoškolských učebníc a mnohých ďalších článkov a výskumných štúdií. So svojím kolektívom realizoval vyše 30 meracích systémov, ktorých originalita bola potvrdená 22 patentmi a autorskými osvedčeniami a ktoré našli uplatnenie vo výskume aj v praxi. Za svoje vedecké úspechy bol viackrát ocenený v rámci SAV (Cena SAV, 1987; Strieborná a Zlatá plaketa A. Stodolu SAV za zásluhy v technických vedách, 1989, 1999; Medaila SAV za podporu vedy SAV, 2005), ministrom školstva SR (Veľká medaila sv. Gorazda za celoživotnú prácu vo výchovno-vzdelávacom procese a mimoriadne výsledky medzinárodného významu v oblasti vedy roku 2005, Cena podpredsedu vlády a ministra školstva SR ako člena vedeckotechnického tímu v novembri 2009), univerzitami (Pamätná medaila k 60. výročiu založenia FEI STU v Bratislave, 2001) a ústavmi (Zlatá medaila Johanna Andrea von Segnera udelená Úradom pre normalizáciu, metrologiu a skúšobníctvo SR, 2004) a na medzinárodných výstavách.

Do ďalšej činnorodej vedeckej a pedagogickej práce prajeme profesorovi Frollovi pevné zdravie a veľa úspechov.

Milan Tyšler | Ústav merania SAV

Foto: Vladimír Šmihula

PROF. IVANOVI FROLLOVI (VPRAVO) K VYSOKÉMU VYZNAMENANIU BLAHOŽELÁ RIADITEĽ ÚSTAVU MERANIA SAV DOC. MILAN TYŠLER, UPROSTRED MANŽELKA OCENENÉHO.

Prof. Danielu Ježovú ocenili Medailou SAV za podporu vedy

TRI SPRÁVNE ROZHODNUTIA . . .

Podpredsedníčka SAV **prof. PharmDr. Daniela Ježová, DrSc.**, z Ústavu experimentálnej endokrinológie SAV prevzala Medailu SAV za podporu vedy. Na malej slávnosti 26. januára t. r. v budove Úradu SAV v Bratislave jej ocenenie odovzdal predseda Akadémie **prof. Jaromír Pastorek**. Na slávnosti sa zúčastnili aj ďalší zástupcovia Predsedníctva SAV, ako aj spolupracovníci a doktorandi ocenenej.

Ako v laudácii pripomenul podpredseda SAV **doc. Albert Breier**, prof. D. Ježovú charakterizujú tri správne rozhodnutia na začiatku jej profesionálnej kariéry – tým prvým bolo štúdium na Farmaceutickej fakulte UK, druhým úspešné manželstvo, a tým tretím rozhodnutie spojiť svoj život s Ústavom experimentálnej endokrinológie SAV, kde prakticky dosiahla všetky svoje vedecké úspechy. Patrí k vedcom, pri ktorých nemusíme pripomínať ich scientometrické údaje – stačí konštatovať, že sú veľmi vysoké. Laudátor osobitne zdôraznil jej mimoriadne úspešné pedagogické pôsobenie. Pedagogické tituly aj vedecké hodnosti zís-

kala na Lekárskej fakulte UK. „Profesorka Daniela Ježová vytvorila veľké vedecké dielo a má za sebou množstvo pokračovateľov,“ pripomenul doc. Breier. Práve jej vedecké aj pedagogické výsledky boli dôvody, pre ktoré sa Vedecká rada SAV rozhodla udeliť prof. D. Ježovej Medailu SAV za podporu vedy.

Prof. Daniela Ježová pracuje v Ústave experimentálnej endokrinológie SAV od ukončenia univerzitného štúdia na Farmaceutickej fakulte UK v roku 1973. Laboratórium, ktoré vedie, je zamerané na skúmanie problematiky regulačných mechanizmov uplatňujúcich sa v stresovej odpovedi, a na sledovanie negatívnych dôsledkov stresu a jeho relevantného farmakologického ovplyvnenia. Ocenená vyškolila piatich aspirantov, resp. doktorandov v odbore farmakológia a siedmich v odbore fyziológia živočíchov.

Doteraz uverejnila vyše 250 *in extenso* prác, ktoré boli citované vyše dvetisíckrát. Absolvovala študijné pobyty vo Švédsku, Francúzsku a v USA. Je prezidentkou Slo-

venskej Fyziologickej spoločnosti SLS, zakladajúcou členkou Učenej spoločnosti SAV a zastáva aj ďalšie významné funkcie vo vedeckých organizáciách. Získala viacero významných ocenení, medzi nimi Krištáľové krídlo za medicínu v roku 2003 či prvú cenu Literárneho fondu za vedecký ohlas v biologických a lekárske vedách v roku 2006.

V. Š.

K VYSOKÉMU OCENENIU PROF. DANIELE JEŽOVEJ BLAHOŽELÁ JEJ NAJMLADŠÍ DOKTORAND STANISLAV BABIC. Foto Vladimír Šmihula

Čestná plaketa Dionýza Štúra Igorovi Túnyimu

OCENENIE VEDECKEJ I RIADIACEJ PRÁCE

Dňa 4. februára t. r. prevzal člen Predsedníctva SAV, geofyzik Igor Túnyi *Čestnú plaketu Dionýza Štúra SAV za zásluhy v prírodných vedách*. Ocenili ňou výsledky jeho vedeckej a riadiacej práce. Na malej slávnosti v budove Úradu SAV sa zúčastnili podpredseda SAV Juraj Lapin, člen Predsedníctva SAV prof. Peter Samuely, riaditeľ Geofyzikálneho Ústavu SAV Ladislav Brimich, ako aj bývalý dlhoročný predseda SAV prof. Štefan Luby.

IGOR TÚNYI S ČESTNOU PLAKETOU DIONÝZA ŠTÚRA SAV ZA ZÁSLUHY V PRÍRODNÝCH VEDÁCH. Foto:

Vladimír Šmihula

RNDr. Igor Túnyi, CSc., vyštudoval odbor geofyzika na Matematicko-fyzikálnej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe. V rokoch 1973-74 pracoval v Geomagnetickom observatóriu v Hurbanove a v roku 1975 prešiel na pracovisko do Bratislavy. V rokoch 1997 – 2005 bol riaditeľom Geofyzikálneho ústavu SAV a od roku 2005 je členom Predsedníctva SAV. Vo vedeckej práci sa zameriava na geomagnetizmus. V Geofyzikálnom observatóriu v Hurbanove študoval sekulárne variácie geomagnetického poľa. Na pracovisku v Bratislave sa zaoberal teoretickými otázkami generácie magnetických anomálií v jadre Zeme. Kandidátsku dizertačnú prácu vypracoval na tému Paleointenzita geomagnetického poľa. Najviac vedeckých prác má z paleomagnetizmu a magnetizmu hornín. V posledných rokoch sa zaoberá otázkami úlohy impulzných magnetických polí v procese vzniku Zeme a planét. Je autor a spoluautor 129 vedeckých prác. Bol zodpovedným riešiteľom viacerých úloh a projektov v rámci ŠPZV, VEGA a APVV. V rokoch 1994-98 bol vedúcim slovenskej časti medzinárodného

projektu *Geomagnetic observatories*. Na FMFI UK a na PriF UK prednáša výberový predmet paleomagnetizmus. V r. 1992-93 riadil výstavbu paleomagnetického laboratória v Modre-Piesku, ktoré je spoločným pracoviskom GFÚ SAV a FMFI UK. V súčasnosti je školiteľom 2 doktorandov.

Je členom redakčných rád časopisov *Geologica Carpathica*, *Contributions to Geophysics and Geodesy* a *Kozmos*. Bol predsedom organizačného výboru 9 medzinárodných a 3 domácich vedeckých konferencií. Zastáva funkciu predsedu Kontrolnej rady Slovenskej banickej spoločnosti, podpredsedu Slovenskej fyzikálnej spoločnosti a je aj čestným členom Maďarskej geofyzikálnej asociácie.

RNDr. Igor Túnyi, CSc., oslávil nedávno okrúhle životné jubileum – 60 rokov. „Berúc do úvahy výsledky jeho vedeckej a riadiacej práce, životné jubileum je vhodnou príležitosťou oceniť jeho zásluhy – Čestnou plaketou Dionýza Štúra za zásluhy v prírodných vedách,“ uzavrel laudáciu Juraj Lapin.

V. Š.

Africko-slovenský projekt vedeckej spolupráce

PETER BIELY

VZRUŠUJÚCE OBJAVY, KRÁSNE ZÁŽITKY

Pred štyrmi rokmi bola podpísaná zmluva o kultúrnej a vedeckej spolupráci medzi Slovenskom a Juhoafrickou republikou. Náplňou zmluvy bola aj výzva na podávanie návrhov na bilaterálne vedecké projekty, vypísaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja v roku 2007. Projekty, ktoré prešli úspešne hodnotením na oboch stranách, získali finančnú dotáciu na krátkodobú výmenu pracovníkov v priebehu troch rokov. Pre vedcov zo Slovenska bola výzva príležitosťou nadviazať spoluprácu s poprednými pracoviskami v tejto vzdialenej a atraktívnej krajine.

Jedným z projektov vybraných na financovanie bol projekt podaný na slovenskej strane kolektívom Dr. Petra Bieleho z Chemického ústavu SAV a na africkej prof. Emilom van Zylom z Katedry mikrobiológie Univerzity v Stellenbosch. Prof. van Zyl je čelným predstaviteľom juhoafrického výskumu orientovaného na produkciu etylalkoholu z rastlinnej biomasy. Zastáva funk-

ciu predsedu divízie biopalív Juhoafrického ústavu pre energie (SANERI) a má rozsiahlu spoluprácu s biotechnologickými firmami v USA. Slovensko navštívil v minulom roku päťkrát. Univerzita v Stellenbosch bola založená v roku 1918. Svojou kvalitou dnes patrí v krajine medzi dve-tri najlepšie. Študuje na nej približne 23 tisíc študentov, z toho takmer 8 tisíc postgraduálnych. Univerzita kladie dôraz na výskumnú činnosť ako súčasť budovania intelektuálnej kapacity krajiny a základu jej ekonomického a sociálneho rozvoja. Počtom vedeckých pracovníkov a produktivitou výskumu sa medzi univerzitami zaraďuje na prvú priečku.

K tajomstváam kvasinky *Pichia stipitis*

Cieľom bilaterálneho projektu je preštudovať a zlepšiť xylan-degradujúci enzýmový

system kvasinky *Pichia stipitis*, ktorá je známa tým, že má schopnosť fermentovať xylózu na etylalkohol.

Priblížme si menej známe pojmy. Xylan je po celulóze druhou najhojnejšou sacharidovou zložkou rastlinnej hmoty, ktorá na rozdiel od celulózy nie je polymérom známeho 6-uhlíkového cukru glukózy, ale menej známej 5-uhlíkovej xylózy. Okrem xylózy obsahuje v malom množstve ešte ďalšie cukry. Napriek tomu, že tvorí až 20 – 30 % organickej hmoty rastlín, nevyužíva sa zďaleka tak ako celulóza. Preto sa mu v súvisi s komplexným využitím každoročne sa obnovujúcej rastlinnej hmoty venuje mimoriadna pozornosť.

Kvasinka *P. stipitis* má teda metabolické dráhy, ktoré jej teoreticky umožňujú priamu fermentáciu polysacharidu na etylalkohol. Enzýmový systém degradácie xylanu tejto kvasinky je však málo efektívny, je deficientný vo viacerých katalytických zložkách, bežne produkovaných hubami a baktériami, ktorých výživu predstavuje rastlinná hmota. Je to pravdepodobne dôsledkom skutočnosti, že miestom výskytu tejto kvasinky je tráviaci trakt chrobákov požierajúcich drevo (napr. *Odontotaenius disjunctus*). V ňom vegetuje v symbióze s mnohými ďalšími mikroorganizmami, ktoré sa pri rozklade dreva svojím enzýmovým vybavením dopĺňajú.

Príspevok k poznaniu mikrobiálnej degradácie rastlinnej hmoty

Výsledkom prvej fázy štúdia xylanolytického systému kvasinky *P. stipitis* v rámci tohto dvojstranného projektu bolo zistenie, že kvasinka počas rastu na drevnom xylane vylučuje do prostredia neobvykle vysoké hladiny enzýmu, ktorého úlohou je odstraňovať cukorné jednotky dekorujúce hlavný reťazec drevného xylanu, tzv. a-glukuronidáza. Enzým sa nám podarilo purifikovať do stupňa, ktorý nám umožnil stanovenie jeho parciálnej aminokyselinovej sekvencie. Z poradia aminokyselín sa odvodila nukleotidová sekvencia, a tá sa našla v nedávno sekvenovanom genóme *P. stipis*, čo sa stalo základom identifikácie génu kódujúceho izolovanú bielkovinu. Dovtedy to bol iba jeden z génov s neznámou funkciou. Gény s vysokým stupňom homológie, teda gény kódujúce rovnaký typ enzýmu, sme našli aj v genómoch mnohých ďalších mikroorganizmov, čo sa stalo základom zriadenia novej rodiny glykozidhydroláz

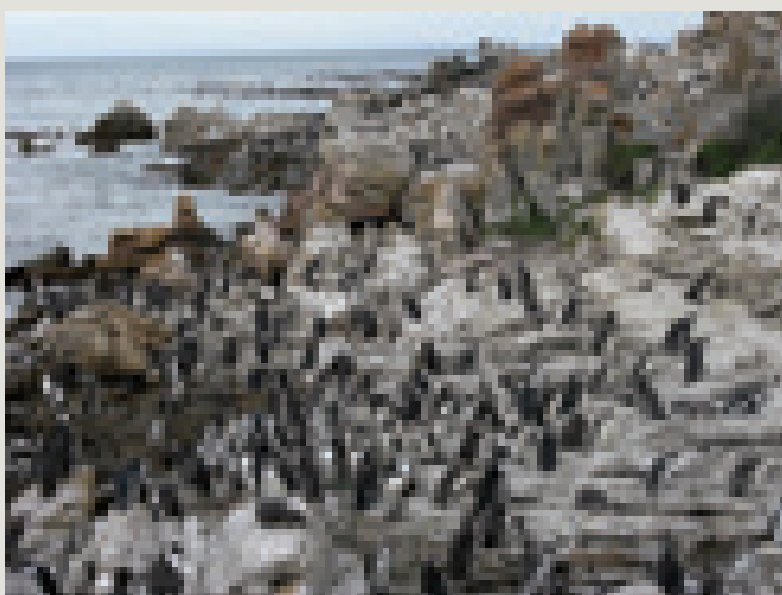
PROF. EMILE VAN ZYL (VĽAVO) A DR. PETER BIELY NA NÁDVORÍ SMOLENICKÉHO ZÁMKU.

AUTOR ČLÁNKU S DR. MÁRIOU VRŠANSKOU PRI PAMÄTNÍKU AFRICKÝCH JAZYKOV.

AFRICKÉ PROTEY
- V POZADÍ ZÁLIV PRI
MESTE HERMANUS.

TUČNIAKY
V BETTY'S BAY.

(GH), ktorá v klasifikačnom systéme CAZY (Carbohydrate Active enZYmes, <http://www.cazy.org/>) dostala poradové číslo GH115.

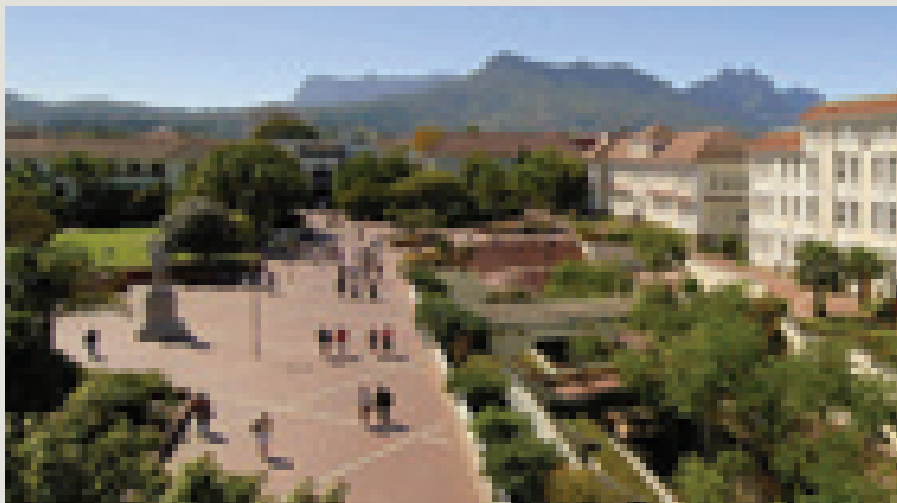
Ide o významný príspevok, pretože CAZY plní funkciu celosvetovej príručky k systematicke a vlastnostiam enzýmov, ktoré sa podieľajú na degradácii zložiek rastlinných bunkových stien. Gény tohto nového typu a-glukuronidázy sú v súčasnom období u nášho juhoafrického partnera predmetom klónovania a heterológnej expresie s cieľom konštrukcie jeho nadproducentov. Na našej strane zabezpečujeme prípravu substrátov a vývoj testov na sledovanie jeho aktivity a spôsobu účinku. Konštrukcia rekombinantných nadproducentov nám otvorí cestu k poznaniu možností jeho využitia v procese sacharifikácie, inými slovami rozkladu rastlinného glukurónoxyanu na fermentovateľné zložky, ale aj na modifikáciu reologických vlastností polysacharidu využiteľného v materiálnej chémii a v potravinárstve.

Kraj vína a morského divadla

Slovensko-juhoafrický projekt nám poskytol príležitosť zoznámiť sa bližšie s jednou

z najmalebnejších častí Juhoafrickej republiky i s ťažko predstaviteľnou diverzitou jeho obyvateľstva. V dôsledku miešania rás tu žijú vedľa seba ľudia všetkých možných odtieňov pleti. Oblasť krásneho Kapského Mesta je hornatá a leží blízko miest, kde sa stretávajú vody dvoch oceánov, Atlantického a Indického. Nachádza sa tu legendárny Mys dobrej nádeje.

CENTRÁLNE NÁMESTIE UNIVERZITY STELLENBOSCH, POD KTORÝM JE V PODZEMÍ VYNIKAJÚCA UNIVERZITNÁ KNIŽNICA. (Foto: Internet)

Je to súčasne oblasť stvorená pre milovníkov vína. Stellenbosch leží v úrodnom údolí 50 km na východ od Kapského Mesta, obkolesený skalnatými hrebeňmi, ktoré dosahujú nadmorskú výšku do 1500 m. Vzhľadom na to, že Stellenbosch je vzdialený od mora iba 25 km, pôsobia tieto kopce dojemom veľhôr. Na ich úpätiach sa rozkladajú dokonale udržiavané vinice a v nich svietia biele usadlosti ich majiteľov. Každá usadlosť produkuje vína svojej značky. Stellenbosch so svojim okolím je dnes centrom vinárskeho priemyslu krajiny. Vínnu cestu v okolí neobíde žiadny návštevník zo zahraničia. Vína z tejto oblasti získavajú na medzinárodných súťažiach vďaka výbornej kvalite tie najvyššie ocenenia. Tradičia ich výroby sa odvíja od príchodu francúzskych Hugenotov v sedemnástom storočí. Po páde apartheidu v roku 1994 vinársky priemysel krajiny exponenciálne rastie a juhoafrické vína sa stali známymi po celom svete a dostať ich aj na našom trhu.

Na svahoch hôr sa však stále nájdu plochy s pôvodnou vresovitou a kríkovou vegetáciou, v ktorej našinca zaujmú predovšetkým protey. Veľké kráľovské protey sú v divej prírode menej bežné, ale stále ich možno nájsť na úpäti žulovej hory nad neďalekým mestečkom Paarl. Na jednom z bočných vrcholov tejto hory sa týči pamätník afrických jazykov, symbolizujúci jazykový i politický vývoj krajiny. Blízkosť studeného mora umožňuje návštevníkom celoročné pozorovanie kolónií afrických čiernonohých tučniakov. Sezónne, najmä v septembri a októbri, sa v zálive mesta Hermanus predvážajú veľryby. Návšteva Hermanusu v týchto mesiacoch garantuje úžasné veľrybie divadlo.

Po každej stránke, odbornej i ľudskej, nás africko-slovenský projekt veľmi obohatil. Už v jeho dvoch tretinách nám poskytol vzrušenie z nového vedeckého objavu a aj veľa krásnych zážitkov z poznávania vzdialenej, a pre nás ešte stále exotickú krajinu na južnej pologuli.

(Autor je pracovníkom Chemického ústavu SAV)
Foto: autor

Vedecko-pracovné stretnutie k jubileu prof. Vladislava Zikmunda

ZAKLADATEĽ PSYCHOFYZIOLOGICKÉHO VÝSKUMU

Na vedecko-pracovnom stretnutí v budove Lekárskej fakulty UK v Bratislave sa zišli 11. februára t. r. spolupracovníci, žiaci aj priatelia významnej osobnosti slovenskej psychiatrie a fyziológie, prof. MUDr. Vladislava Zikmunda, DrSc., aby si pri príležitosti jeho významného životného jubilea pripomenuli jeho prácu aj životné osudy. V pracovnej časti stretnutia odznelo viacero prednášok venovaných práci tohto zakladateľa psychofyziologického výskumu v Slovenskej akadémii vied a na Slovensku.

Po skončení pracovnej časti miesta za predsedníckym stolom zaujali podpredsedníčka SAV prof. Daniela Ježová, riaditeľka Ústavu normálnej a patologickej fyziológie SAV Oľga Pecháňová, predseda Slovenskej spoločnosti pre vyššie funkcie mozgu Slovenskej lekárskej spoločnosti, jubilantov žiak Fedor Jagla z toho istého pracoviska, prodekan Lekárskej fakulty UK v Bratislave prof. Pavel Šuška a člen Prezídia Slovenskej lekárskej spoločnosti prof. Igor Riečanský. Slávnostnú laudáciu predniesol Fedor Jagla.

Jubilujúci prof. Vladislav Zikmund sa narodil 2. februára 1925 v Žiline. Štúdium na Lekárskej fakulte UK v Bratislave skončil v roku 1951. Jeho vedecká kariéra je od roku 1954, keď začal pracovať v Laboratóriu klinickej fyziológie vyššej nervovej činnosti SAV, späť sa Slovenskou akadémiou vied. Laboratórium sa neskôr stalo súčasťou dnešného Ústavu normálnej a patologickej fyziológie SAV. V rokoch 1965 – 1969 viedol ústav ako zástupca externého riaditeľa, od roku 1968 bol poverený vedením ústavu. Založil a viedol Oddelenie psychofyziológie a neskôr sa stal vedúcim Oddelenia fyziológie mozgu. Bol zodpovedným riešiteľom jednej z úloh mnohostrannej vedeckej spolupráce pod názvom INTERMOZG, témy *Vyššia nervová (psychická) činnosť člo-*

veka a spoluriešiteľom viacerých bilaterálnych medzinárodných aj domácich projektov. V roku 1991 ho vymenovali za profesora v odbore psychiatria. Okrem vyše 130 pôvodných vedeckých prác je autorom a spoluautorom dvoch vedeckých monografií, editorom dvoch zborníkov z významných medzinárodných podujatí, autorom troch odborných a popularizačných monografií a množstva ďalších príspevkov v monografiách, knižných publikáciách aj učebniciach.

Laudátor zdôraznil, že prof. Vladislav Zikmund je členom The Royal Society of medicine (Londýn), individuálnym členom International Brain Organization (IBRO) a pôsobil aj v ďalších významných medzinárodných vedeckých organizáciách a redakčných radách medzinárodných vedeckých časopisov. Nezabudol ani na pedagogickú činnosť na svojej materskej fakulte: celé roky prednášal – ako prvý na Slovensku – detskú psychiatriu a vybrané kapitoly zo psychiatrie.

Ako ďalej pripomenul Fedor Jagla, jubilant bol dlhoročným predsedom Spoločnosti pre vyššie funkcie mozgu Slovenskej lekárskej spoločnosti a dodnes je jej čestným predsedom. Bol hlavným organizátorom mnohých významných vedeckých podujatí v Československu, neskôr v Slovenskej republike. Už na začiatku svojej kariéry sa prof. Zikmund stal spoluautorom publikácie o originálnej metóde hodnotenia schopnosti človeka zvládať životné záťaž na základe rozboru životopisných údajov, ktorá získala vysoké ocenenia v SAV, neskôr sa zaoberal aj okohybnou aktivitou napríklad vo vzťahu k zisťovaniu zmien úrovne bdenia a pozornosti pod vplyvom alkoholu a psychofarmák u zdravých jednotlivcov aj u ľudí trpiacich neuropsychickou únavou. V roku

PROFESOROMI VLADISLAVOVI ZIKMUNDOVI K JUBILEU ZABLAHOŽELAL AJ JEHO ŽIAK FEDOR JAGLA (VĽAVO) Z ÚSTAVU NORMÁLNEJ A PATOLOGICKEJ FYZIOLOGIE SAV.

1964 uverejnil zistenie, že živá zraková predstava plynulého pohybu optických podnetov vyvoláva také pohyby očí, aké možno zaznamenať pri skutočnom vnímaní pohybu týchto podnetov a ktoré nemožno vôľou napodobniť, čo bol prvý nález špecifického fyziologického ukazovateľa subjektívneho procesu zrakovkej imaginácie.

Následne za Slovenskú akadémiu vied jej podpredsedníčka prof. Daniela Ježová odovzdala prof. Vladislavovi Zikmundovi Pamätnú plaketu SAV.

Prácu, pevný charakter a tvorivý život jubilanta, na ktorého doľahla aj nepriateň bývalého režimu, ale napriek tomu pokračoval vo vedeckej práci, vysoko ocenili aj ďalší rečníci. Prodekan Lekárskej fakulty UK v Bratislave prof. Pavel Šuška mu pri tejto príležitosti odovzdal Pamätnú medailu Lekárskej fakulty UK a člen Prezídia Slovenskej lekárskej spoločnosti prof. Igor Riečanský ďalšie vyznamenanie – Čestnú plaketu T. R. Nederlanda.

Vladimír Šmihula | Foto autor

Naši i zahraniční lingvisti si pripomenuli nedožitú deväťdesiatku prof. Jána Horeckého

ČLOVEK A JEHO JAZYK

Dňa 8. januára 1920 sa v Stupave narodil jeden z najvýznamnejších slovenských jazykovedcov 20. storočia profesor Ján Horecký († 11. 8. 2006, Stupava). Šírka a hĺbka jeho vedeckého poznania a tvorby, jeho jazykové vedomie, jeho myslenie a rozdávanie sa po-

zitívne ovplyvnili viacero generácií slovenských lingvistov a mali, a stále majú, presah aj za hranice Slovenska, resp. bývalého Československa. Bibliografia prof. J. Horeckého, DrSc., obsahuje takmer dvestíc položiek a mnohé z nich sú priekopnícke vo via-

cerých odboroch lingvistiky (http://www.juls.savba.sk/slovenski_jazykovedci/).

Túto výnimočnú osobnosť si pripomenuli účastníci konferencie Človek a jeho jazyk 2010, ktorú zorganizovali Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, Ústav orientalistiky SAV

a Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV 20. – 22. januára t. r. v Kongresovom centre SAV v Smoleniciach. Tak ako pred desiatimi rokmi, keď sa rovnomenná konferencia konala s osobnou účasťou duchom stále sviežeho osemdesiatnika prof. Jána Horeckého, aj teraz sa zišlo na jej rokovani mnoho lingvistov z celého Slovenska a zo zahraničia. Odprednášané príspevky (dovedna 61) sprevádzali bohaté diskusie v rámci oficiálneho programu i počas prestávok. Tematické zameranie podujatia zodpovedalo svojou šírkou profesorovmu záberu: od všeobecnej lingvistiky a jazykovej kultúry cez viaceré filológie a jazykové roviny až po terminológiu a onomastiku.

Ako v nadväznosti na predchádzajúcich hodnotiteľov konštatovali editori dvojdielnej publikácie *Človek a jeho jazyk* (1., 2000; 2., 2001), vydanéj pri príležitosti posledného jubilea prof. J. Horeckého, ide o osobnosť, ktorá vyše 50 rokov bola pri všetkom dôležitom, čo sa dialo v slovenskej jazykovede. Z toho 47 rokov v službách SAV, ostatné v aktívnom a naozaj čínom domochodku. Prof. J. Horecký pritom nielen sledoval svetové lingvistické dianie a aktuálne trendy tvorivo prenášal do domáceho prostredia, ale aj vnímavo a originálne reagoval na prirodzené potreby slovenskej lingvistiky otvárajúc ďalšie a ďalšie neprebádané oblasti. Vzácný bol aj jeho dar prepájania teórie s praxou. Keď napr. stál v 50. rokoch

PROFESOR JÁN HORECKÝ.

20. storočia pri zrode moderného terminologického výskumu na Slovensku, bola to nielen jeho monografia *Základy slovenskej terminológie* (1956), ale aj takmer 30 slovníkov rozličných vedných odborov, ktoré vznikali s jeho aktívnou účasťou či pod jeho vedením v príslušných terminologických komisiách. Jedna úroda priniesla druhú

PRESEDNÍCKY STÔL POČAS OTVORENIA KONFERENCIE *ČLOVEK A JEHO JAZYK*: PROF. SLAVOMÍR ONDREJOVIČ, BÝVALÝ RIADITEĽ JÚĽŠ SAV, PROM. FIL. ADRIANA FERENČÍKOVÁ, CSC., PRESEDNÍČKA SLOVENSKEJ JAZYKOVEJ SPOLOČNOSTI PRI SAV, PHDR. ANNA RÁCOVÁ, CSC., ÚSTAV ORIENTALISTIKY SAV, DCÉRA PROF. J. HORECKÉHO.

v podobe ďalšieho teoretického rozpracovania problematiky pojmu a termínu, logického spektra pojmu a pod. Z tejto oblasti odznelo na konferencii viacero príspevkov.

Okrem vedecko-výskumnej práce bol profesor Horecký známy aj svojím pedagogickým pôsobením (napr. vyše 30 rokov dochádzal prednášať na vtedajšiu Filozofickú fakultu P. J. Šafárika do Prešova) a vedením asi naozaj nespočítateľného množstva postupových kvalifikačných prác. A pre každého, s kým sa stretol, mal pritom vždy čas! Čas si nachádzal pravidelne aj na to, aby sa každoročne zúčastňoval na kolokviách mladých jazykovedcov, ktoré sa začali organizovať v rámci Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV presne pred 20

rokmi. Pán profesor Horecký prichádzal, aby načúval najmladšej generácii lingvistov zo Slovenska i z okolitých krajín, diskutoval s nimi v diskusných blokoch i počas podvečerných prechádzok zvyčajne zasneženou prírodou, ktorú mal rád aspoň tak ako jazyk. Na konferencii v Smoleniciach sa zúčastnilo veľa žiakov a nasledovníkov profesora Horeckého, ktorí ďalej tvorivo stavajú na ním položených základoch. Na osobitnom stretnutí sa pravidelní, resp. už aj bývalí účastníci kolokvií mladých jazykovedcov, dnes zrelá stredná generácia, dohodli na organizovaní konferencie *Človek a jeho jazyk* každých 5 rokov.

Pripomenúť si profesora Jána Horeckého, DrSc., jeho úctu k jazyku a ľuďom, jeho živého, otvoreného ducha a odkaz, bolo pre účastníkov konferencie *Človek a jeho jazyk* i tých, čo sa jej na poslednú chvíľu nemohli zúčastniť, dôležitou lingvistickou udalosťou. Tí, ktorí sme pána profesora osobne poznali, sme za to veľmi vďační, rovnako ako za dielo, ktoré nám zanechal.

Mária Šimková | JÚĽŠ SAV

Konferencia Ústavu svetovej literatúry SAV o diele významného maďarského spisovateľa

KONTEXT TVORBY PÉTERA NÁDASA

Pod názvom *Stredoeurópsky kontext tvorby Pétera Nádas* (K niektorým aspektom Nádasovho diela) sa 27. januára 2010 v Kultúrnom inštitúte Maďarskej republiky v Bratislave konala medzinárodná vedecká konferencia o tvorbe tohto významného prozaika, esejistu a dramatika. Hlavným usporiadateľom konferencie bol Ústav svetovej literatúry SAV, vedeckými partnermi boli Kabinet hungaroslavistiky Ústavu slavistiky Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne, Katedra hungaristiky Uniwersytetu Warszawskiego z Poľska a Magyar

SPISOVATEĽ
PÉTER NÁDAS.

Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézet z Maďarska.

Autori načrtli miesto Pétera Nádasu v maďarskej literatúre, venovali sa recepčným a komparatistickým aspektom jeho diela v západnej Európe a zámorí, Poľsku, Českej republike a na Slovensku, ako aj literárnym a mimoliterárnym interpretačným súvislostiam autorovej tvorby.

Na otvorení konferencie sa zúčastnil aj Péter Nádas, ktorý prišiel do Bratislavy, aby v rámci sprievodných podujatí prezentoval svoju tvorbu, najmä slovenský preklad románovej trilógie *Paralelné príbehy* (Kalligram, 2009). Riaditeľ ÚSVL SAV doc. Adam Bžoch ho uviedol ako spisovateľa, „ktorého význam dávno prekročil hranice maďarskej národnej literatúry“ a „ktorého na Slovensku poznáme z esejí o strednej Európe ako angažovaného intelektuála“.

„Je pre mňa poctou, že sa uskutočňuje toto vedecké sympóziu,“ povedal v úvode konferencie Péter Nádas. Vyjadril svoju vďaku všetkým, ktorí sa rozhodli „celý deň diskutovať o jeho tvorbe“. Osobitne sa za vôbec prvý preklad svojej románovej trilógie (originál vyšiel v roku 2005) poďakoval nedávno zosnulej prekladateľke Juliane Szolnokiovej, ktorá – ako povedal – „mi prepožičala jazyk, ktorým nedisponujem“. A keďže „predmetom konferencie nie je človek, ale tvorba,“ vzápätí účastníkov konferencie prenechal ich diskusiám.

V prvej časti rokovania Mgr. Lajos Grendel, PhD., spisovateľ, ktorý prednáša o maďarskej literatúre na Univerzite Komenského, predstavil Pétera Nádasu v kontexte maďarskej literatúry. Sústredil sa predovšetkým na autorove romány, ktoré podľa jeho názoru charakterizuje „maximálna dekompozícia a dekonštrukcia románu ako žánru“. Románovú trilógiu *Paralelné príbehy* označil „za najvydarenejšiu maďarskú adaptáciu otvoreného diela“.

Dr. Imre Gyenes zoznámil publikum so zbierkou Pétera Nádasu, ktorej je kurátorom. Tá existuje od roku 2003 a zhromažďuje preklady Nádasovho diela do cudzích jazykov, ako aj zvukové záznamy z čítaní či rozhlasových vystúpení, informácie o inscenáciách autorových hier, plagáty, fotografie, rukopisy, videá a iné. Konštatoval, že podľa množstva prekladov i recenzií sa Nádasovo dielo najväčšiemu uznaniu teší v Nemecku, resp. v nemeckej jazykovej oblasti.

Dr. Elżbieta Szawerdo sa detailne venovala recepcii Nádasovho diela v Poľsku, ktorej začiatok sa datuje už do roku 1968.

Česká doktorandka-hungaristka Mgr. Marta Pató načrtla cestu k autorovmu dielu cez Nemecko, konkrétne cez jeho eseje s nemeckou tematikou písané z východnej perspektívy, a cez mimoriadnu kvalitu ocenených českých prekladov. Vyzdvihla aj rolu Nadácie pre maďarskú knihu, ktorá vznik týchto prekladov umožnila.

V druhom bloku sa poľská hungaristka Dr. Csilla Gizińska pustila do odvážnej, no veľmi podnetnej komparácie Nádasovho chápania drámy s ritualizovaným „chudobným divadlom“ poľského divadelníka Jer-

Prof. PhDr. Peter Michalovič, CSc., z Katedry estetiky Univerzity Komenského analyzoval vo svojom príspevku „kód žánru a jeho (literárnu) subverziu“ v knihe *Koniec rodinnej ságy*. Krv potomkov jedného ži-

PRESEDNÍCKY STÔL KONFERENCIE STREDOEURÓPSKY KONTEXT TVORBY PÉTERA NÁDASA – SPRAVA PROF. PETER MICHALOVIČ, DOC. ADAM BŽOCH A INICIÁTORKA A ORGANIZÁTORKA CELÉHO PODUJATIA MGR. JUDIT GÖRÖZDI. Foto: Gabriela Magová

zyho Grotowského, pričom sa zaoberala tzv. rituálnymi hrami *Upratovanie* (1977), *Stretnutie* (1979) a *Pohreb* (1980), ktoré v maďarskom divadle, ukotvenom v naturalisticko-realistickom spôsobe videnia, pôsobili veľmi radikálne.

Rusistka, translatologička prof. PhDr. Mária Kusá, CSc., sa venovala slovenským prekladovým konkretizáciám textov Pétera Nádasu *Koniec rodinnej ságy* v preklade K. Kráľovej a *Upratovanie* v preklade P. Kováča. Posudzovala ich cez prizmu otázky, či môžu fungovať ako samostatný text schopný sprostredkovať relevantnú estetickú informáciu obsiahnutú v pôvodine. Konštatovala napríklad isté „starnutie textu“ v prvom prípade a pozitívny význam doslovu pre čitateľskú orientáciu v druhom prípade.

V záverečnom bloku, zameranom na interpretáciu Nádasovho diela, skúmal germanista doc. Mgr. Adam Bžoch, CSc., v trilógii *Paralelné príbehy* rozvetvený systém topoi (ako napr. otcovražda, synovražda, mužské vzťahy, vzťah sluhu a pána), ktorý považuje za skutočné „literárne pozadie“ autorovho diela. V pozadí konfliktu „mocného otca a zmäknutého syna“, ako aj „úderného psychologického dikta“ identifikoval psychoanalytickú lektúru Freudovej interpretácie Dostojevského, pričom zdôraznil, že dielo obsahuje len veľmi „málo viditeľných freudovských indexov“. Nádasovo písanie charakterizoval ako „postmannovské“; Thomas Mann tu podľa neho „zohráva úlohu vzoru, ktorý treba prekonať“.

dovského rodu sa stáva podľa jeho názoru pomyselnou niťou, ktorá prepája to, čo sa prihodilo jednotlivým členom rodiny, a vytvára tak veľký príbeh rodiny. Časy a miesta sa menia, ale stále znova prežívajú násilie, ktoré sa stáva zdrojom utrpenia. Všetci sú „utváraní tradíciou“, až posledný potomok Peter Šimon túto tradíciu odmietne a vytvára vlastný príbeh. Nastáva „ruptúra medzi veľkým príbehom rodu a jeho vlastným príbehom“.

Iniciátorka a organizátorka celého podujatia, hungaristka Mgr. Judit Görözdí, PhD., odhalila vo svojom príspevku rôzne vrstvy naratívnej štruktúry *Knihy pamätí*. Toto dielo, ktoré – ako upozornila – začal Nádas písať v roku 1973, v roku 1974 prvú verziu spálil a napokon publikoval v roku 1986, vníma ako „text o hľadaní identity rozprávača“, ktoré „v Nádasovom podaní nemá esenciálny, ale naratívny význam“. Príspevok mapuje, ako interpretácia vlastného životného príbehu rozprávača ovplyvňuje textotvorné komponenty.

Účastníci konferencie pozitívne hodnotili rozmanitosť príspevkov aj diskusie. Veľký prínos podujatia spočíval nielen v podnetoch pre zainteresovanú odbornú obec, ale aj v tom, že priblížilo dielo Pétera Nádasu záujemcom z iných jazykových a odborných oblastí. Príspevky z podujatia budú publikované v zborníku.

Jana Cviková

Dagmar Podmaková prezentovala svoju novu teatrologickú publikáciu

PRÍBEH MARTINSKÉHO DIVADLA

AUTORKA DAGMAR PODMAKOVÁ A DIZAJNÉR KNIHY IVAN RIABIČ V ODUŠEVNEJ DISKUSII O KNIHE *PRÍBEH DIVADLA*. Foto Vladimír Šmihula

Slovenské komorné divadlo Martin, Divadelný ústav a Kabinet divadla a filmu SAV prezentovali 10. februára t. r. v Bratislave knihu Dagmar Podmakovej, *Príbeh divadla (Divadlo, ktoré nezaniklo)*. V Štúdiu 12 Divadelného ústavu sa zišlo mnoho milovníkov Thálie, medzi ktorými nechýbali herci, novinári, divadelní odborníci a laická verejnosť. Prítomný bol aj člen Predsedníctva SAV **Miroslav Morovics** a, samozrejme, tvorcovia knihy, o ktorej bola reč.

„Nedá sa zabudnúť na prebdené noci v divadelnom bufete, noci plné oduševnených diskusií kritikov a tvorcov s cieľom porozumieť jeden druhému.“ Týmito slovami zachytáva vo svojej knihe **PhDr. Dagmar Podmaková, CSC.**, riaditeľka KDF SAV, at-

mosféru čias, keď divadlo nebolo len umením, ale spoločenským postojom. Ľudia tu nepracovali, ale prežívali svoje životy. Monografia zachytáva obdobie činnosti Slovenského komorného divadla v Martine od roku 1983 po dnešok. Je nepriamym pokračovaním knihy Vladimíra Štefka, ktorá vyšla roku 1984 pod názvom *Divadlo, ktoré vzniklo*. Podnázov publikácie „Divadlo, ktoré nezaniklo“ asocjuje proces zmien v kultúre, ktoré na Slovensku nastali po novembri 1989, a predovšetkým skutočnosť, že napriek mnohým peripetiám, ktorými toto divadlo prešlo, našlo svoju tvár a naďalej sa profiluje ako jedna z najzaujímavejších slovenských scén.

Kniha je nielen výsledkom nadšenia,

znalostí a činorodej práce autorky, ale aj súčasného vedenia divadla v čele s riaditeľom Františkom Výrostkom. S veľkým zanietením k svojej práci pristupoval aj dizajner knihy Ivan Riabič, pretože, podľa jeho slov, „martinské divadlo si takúto knižku zaslúži“.

Publikácia je pozoruhodná nielen z obsahovej stránky. Kráľovský červený obal so zlatým orezom dôstojne reprezentuje 65. výročie profesionálneho divadelníctva v Martine. Autorka sa skromne vyjadrila, že „knihy divadlu neublíži“. Keď ju však držíte v rukách, je jasné, že pomôže čitateľovi zorientovať sa v histórii divadla a množstvo fotografií pripomenie atmosféru jeho najlepších inscenácií. A navyše – poteší aj oko.

Kniha je delená do troch väčších častí. Časť *Divadlo generácií* charakterizuje 80. roky minulého storočia cez dialóg režisérskych osobností. Jedným z režisérov, ktorého inscenácie významne poznačili tvár divadla, bol Roman Polák. Jeho lásku k tomuto súboru predznamenal už legendárny Miloš Pietor slovami: „Keby si sa do Martina dostal, mohlo by ťa to poznačiť na celý život, tak ako mňa.“ Stalo sa. A nielen jemu. Túžbu vrátiť sa na dosky Slovenského komorného divadla v Martine ako hosť tľmočil za mnohých hercov riaditeľovi Výrostkovi herec Matej Landl.

Soňa Koželová

ČESTNÝ DOKTORÁT PROF. Š. KASSAYOVI

Poprednému slovenskému podnikateľovi, predsedovi dozornej rady I. D. C. Holding, a. s., a vysokoškolskému pedagógovi prof. PhDr. Ing. Štefanovi Kassayovi, DrSc., udelila 28. januára t. r. Technická univerzita v Košiciach titul doktor honoris causa. Profesor Kassay je uznávanou osobnosťou v oblasti riadenia priemyslu. Jeho odborný prínos je významný tak pre Slovenskú republiku, ako aj z medzinárodného hľadiska. Udelenie čestného titulu Dr. h. c. je výrazom ocenenia výrazných zásluh o rozvoj vedy a techniky v širšom medzinárodnom kontexte i v rámci štvorročnej spolupráce s TU Košice, ktorá sa v súčasnosti prehlbuje o ďalšie aktivity s pracoviskami katedry manažmentu a ekonomiky. VEDA, vydavateľstvo SAV, v tomto období realizuje päťzväzkový edičný projekt prof. Kassaya, *PODNIKA PODNIKANIE* (tohto roku vychádza už tretia časť).

M. N.

REKTOR TECHNICKEJ UNIVERZITY V KOŠICIACH PROF. ANTON ČIŽMÁR (VPRAVO) UDELUJE PROF. ŠTEFANOVI KASSAYOVI ČESTNÝ TITUL DOKTOR HONORIS CAUSA. Foto archiv

LITERÁRNOKRITICKÉ REFLEXIE

V utorok 19. januára sa v Ústave slovenskej literatúry SAV v Bratislave konal štvrtý ročník podujatia *Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry* o najnovších slovenských dielach. Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry bola tentoraz zameraná na slovenskú prózu a poéziu vydanú v roku 2009. V rámci vedeckého seminára sa kriticky prečítali a esteticky a hodnotovo analyzovali a interpretovali diela z najnovšej knižnej produkcie slovenských knižných vydavateľstiev.

O jednotlivých dielach, konkrétnych autorských postupoch, ale aj o aktuálnych žánrových a poetologických tendenciách slovenskej literatúry referovali a vzápätí aj živo diskutovali literárni vedci a vysokoškolskí pedagógovia zo Slovenska i z Čiech – z Filozofickej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (Lubomír Machala), Ústavu pre českú literatúru AV ČR v Prahe (Michal Jareš), Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove (Marta Součková, Ján Gavura, Pavol Markovič), Pedagogickej fakulty UK v Bratislave (Jaroslav Šrank) a Ústavu slovenskej literatúry SAV (Radoslav Passia, Ivana Taranenková, Karol Csiba, Vladimír Barborík, Miriam Suchánková, Ľubica Somolayová, Dana Hučková).

Príspevky si záujemcovia o slovenskú literatúru budú môcť prečítať v zborníku, ktorý vyjde v priebehu tohto roka.

Príspevky si záujemcovia o slovenskú literatúru budú môcť prečítať v zborníku, ktorý vyjde v priebehu tohto roka.

Dana Hučková | Ústav slovenskej literatúry SAV

ODIŠIEL VYNIKAJÚCI DENDROLÓG

Doplniť obrázok:
"Benčať"
pan Seman neposlal

DR. H. C. DOC. ING. FRANTIŠEK BENČAŤ,
DRSC. (1929 – 2010)

Dr. h. c. doc. Ing. František Benčať, DrSc., známy aj ako predseda Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV a podpredseda Československej botanickej spoločnosti pri ČSAV, zomrel 17. januára 2010 vo veku 80 rokov. Rodák z Kozároviec (18. 9. 1929) vyštudoval lesné inžinierstvo na Vysokej škole poľnohospodárskeho a lesného inžinierstva v Košiciach. Už počas štúdia začal pôsobiť v škole ako asistent, neskôr, po presťahovaní fakulty do Zvolena, v Ústave dendrológie a fytocenológie Vysokej školy lesníckej a drevárskej vo Zvolene. V rokoch

1954 – 1989 pracoval vo funkcii riaditeľa Arboréta Mlyňany SAV.

Popri práci riaditeľa sa aktívne venoval výskumu dendrobiológie drevín, jeho záujem sa sústreďoval predovšetkým na biológiu gaštanu jedlého a introdukčný a aklimatizačný proces východoázijských drevín. Komplexné spracovanie rozšírenia, rajonizácie a pestovania cudzokrajných drevín na Slovensku bol na svoju dobu veľmi progresívny počin. S tým úzko súvisela aj otázka vytvorenia vedeckého pracoviska v Arboréte Mlyňany SAV, ktoré doc. Benčať aktívne budoval ako komplexné pracovisko, vrátane možností výchovy nových vedeckých pracovníkov, publikačných aktivít a s dôrazom na medzinárodnú spoluprácu. Vďaka dosahovaným výsledkom bolo od 1. januára 1967 Arborétum Mlyňany SAV kreované ako samostatný vedecký ústav Arborétum Mlyňany – Ústav dendrobiológie SAV so štyrmi vedeckými oddeleniami (systematiky a ekológie, fyziológie, genetiky a tvorby krajiny) a prevzalo úlohy štátneho plánu základného výskumu a od roku 1980 bolo začlenené do Centra biologicko-ekologických vied SAV. Pri rozvíjaní vedeckého pracoviska doc. Benčať sám vychoval viacero doktorandov, z ktorých mnohí sú dnes významnými vedeckými a pedagogickými pracovníkmi.

Ako riaditeľ sústavne dbal na spoluprácu Arboréta Mlyňany SAV s poprednými inštitúciami doma a v zahraničí. Tieto aktivi-

ty viedli k veľkému rozmachu introdukčného procesu drevín na podmienky Slovenska, čoho dôkazom bol nárast pestovaných taxónov drevín v porovnaní s rokom 1954 na štvornásobok a upevnenie pozície Arboréta Mlyňany SAV v rámci medzinárodných štruktúr. Arborétum Mlyňany bolo členom Medzinárodnej asociácie botanických záhrad a doc. František Benčať bol v rokoch 1976 – 1992 aj členom vedenia tejto asociácie. Jeho vedecké a medzinárodné aktivity ocenili roku 1990 čestným doktorátom v Budapešti na Kertészeti és Elelmszeripari Egyetem (Universitas Horticulturae et Industriae Alimentariae).

V priebehu aktívneho vedeckého pôsobenia napísal 70 odborných príspevkov, 111 pôvodných vedeckých príspevkov a monografií, ktoré vyšli v našich a zahraničných vydavateľstvách. Za dielo *Atlas rozšírenia cudzokrajných drevín na Slovensku a rajonizácia ich pestovania* mu udelili medailu a prémiu Slovenského literárneho fondu, Pamätnú Holubyho medailu a Národnú cenu SSR. Dovedna získal 53 ocenení.

Všetci, ktorí s ním pracovali a ktorí ho poznali, cítia smútok nad stratou človeka, ktorý celý svoj život zasvätil vede a štúdiu drevín. Odišiel múdry a priateľský človek, ktorý miloval prírodu a ľudí.

Čeť jeho pamiatke!

(red.)

Správa z tlače: *Ničivé zemetrasenie, ktoré 12. januára t.r. postihlo Haiti, pripravilo o život viac ako 230 tisíc ľudí.*

Sieť seizmických staníc sleduje zemetrasnú aktivitu nášho územia

JE SLOVENSKO POKOJNÉ?

Laickému súčasníkovi sa môže zdať, že Slovensko je, až na zriedkavé malé výnimky, pokojná krajina bez zemetrasení. V utorok 9. januára 1906 otriaslo Slovenskom a priľahlými oblasťami zemetrasenie s epicentrom pri Dobrej Vode v Malých Karpatoch. Bolo to zatiaľ posledné väčšie zemetrasenie na našom území. Ako to vidia seizmológovia?

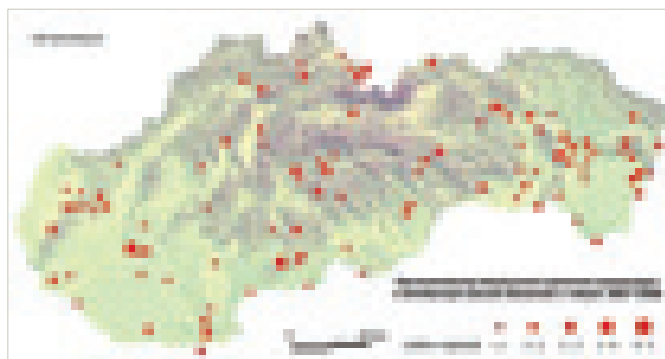
Vyššie 600 dokumentovaných zemetrasení s makroseizmickými účinkami počas uplynulých 600 rokov, 4 silné zemetrasenia, ktoré otriasli územím väčším ako Slovensko a pokračujúci tektonický vývoj nášho územia znamenajú pre seizmológov nevyhnutnosť monitorovať zemetrasenia a analyzovať seizmické ohrozenie. Od založenia prvej seizmickej stanice na území Slovenska v roku 1902 v dnešnom Hurbanove až do konca 20. storočia bola úroveň monitorovania zemetrasení na našom území nedostatočná a v posledných desaťročiach významne zostávala za európskym štandardom. Existujúce seizmické stanice na Slovensku s výraznou podporou staníc v okolitých štátoch umožnili seizmometricky lokalizovať za viac ako 100 rokov len 92 zemetrasení. Na základe lokalizovaných zemetrasení bola v 20. storočí najaktívnejšou ohnisková zóna Dobrá Voda v Malých Karpatoch.

Seizmológovia z Geofyzikálneho ústavu SAV v roku 2003 vybudovali aj vďaka výraznej podpore SAV a jeho vtedajšieho predsedu prof. Štefana Lubyho Národnú sieť seizmických staníc (NSSS). Tvoria ju 12 seizmických staníc – ZST (Železná studnička), MODS (Modra), HRB (Hurbanovo), SRO, SRO1, SRO2 (Šrobárová), VYHS (Vyhně), LIKS (Likavka), KECS (Kečovo), STHS (Stebnická Huta), CRVS (Červenica) a KOLS (Kolonické sedlo). Seizmické stani-

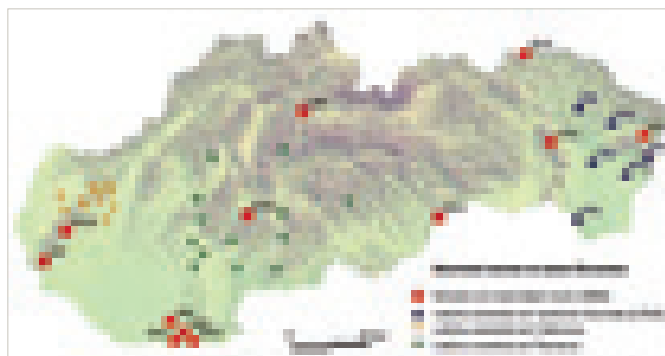
HAITI, JANUÁR 2010. Foto: Internet

SEIZMOMETRICKY
LOKALIZOVANÉ EPICENTRÁ
ZEMETRASENÍ V OHNISKOVÝCH
ZÓNACH SLOVENSKA V ROKOCH
2007 – 2008.

SEIZMICKÉ STANICE
NA SLOVENSKU.

ce sú registrované v medzinárodných seizmologických centrách a sú tak súčasťou medzinárodného monitorovania zemetrasení. Hlavnou úlohou národnej siete je zaznamenať a lokalizovať zemetrasenia, ktoré majú epicentrum na našom území a môžu sa prejaviť makroseizmickými účinkami.

V roku 2006 bolo ukončené budovanie Lokálnej seizmickej siete východné Slovensko (LSSVS), ktorá patrí Fakulte matematiky, fyziky a informatiky UK v Bratislave a tvorí ju 6 staníc – MTRL (Veľká Trňa), PISL (Piskorovce), LESL (Lesné), MASL (Maškovec), BREL (Blatné Remety) a PODL (Podhorod). Úlohou lokálnej siete je monitorovať seizmickú aktivitu na území východného Slovenska, ktoré bolo až do vybudovania lokálnej siete najmenej monitorovanou oblasťou SR. V súvislosti s existenciou a prevádzkou jadrových elektrární boli vybudované aj lokálne seizmické siete v okolí elektrární Bohunice a Mochovce. Patria firme Progseis. Ich úlohou je monitorovať najmä mikrozemtrasenia v okolí lokalít elektrární jednak pre možnosť včasnej ochrany elektrární, jednak z dôvodu analýzy dlhodobých charakteristík seizmického ohrozenia.

Prvé tri roky činnosti Národnej siete seizmických staníc potvrdili, že sme za predchádzajúce desaťročia prišli o nena-

hraditeľné množstvo údajov o seizmickej aktivite územia Slovenska. Nová národná sieť umožnila lokalizovať 118 zemetrasení za 3 roky 2004 – 2006 (za predchádzajúcich 100 rokov bolo lokalizovaných 92 zemetrasení!). Dvanásť zemetrasení s epicentrom na území Poľska, zahrnutých pre príslušnosť k ohniskovej zóne, na tomto konštatovaní nič nemení.

Od roku 2007 sú zemetrasenia na území Slovenska monitorované najmä súčinnosťou Národnej siete seizmických staníc a Lokálnej seizmickej siete východné Slovensko. Stoosemnať seizmometricky lokalizovaných zemetrasení za obdobie dvoch rokov (2007 – 2008) potvrdzuje opodstatnenosť vybudovania seizmických sietí a najmä to, že tektonicky mladé územie Slovenska má nezanedbateľnú úroveň zemetrasnej aktivity. Súčasná zemetrasná aktivita, ako aj aktivita počas uplynulých storočí (najmä štyri silné zemetrasenia v rokoch 1443, 1673, 1858 a 1906) znamenajú, že mieru seizmického ohrozenia nášho územia a osobitne záujmových lokalít (husto a technologicky náročne osídlené územia, lokality jadrových elektrární a veľkých vodných diel) je potrebné priebežne analyzovať.

Peter Moczo

V KOŠICIACH DO TRETICE TIEKLA KRV

Pracovníci ústavov SAV v Košiciach 20. januára na pôde akadémie do tretice darovali krv bez nároku na odmenu. Hoci vonku trešfal mráz, v knižnici spoločnej budovy Neurobiologického ústavu SAV a Ústavu fyziológie hospodárskych zvierat SAV na Šoltésovej ulici v Košiciach bolo horúco. Prítomných v dobre vykúrenej miestnosti okrem radiátorov hrial aj pocit ľudskosti – vedci prišli darovať kúsok zo seba...

Už tretí mobilný odber krvi priamo na pracovisku zorganizoval neúnavný RNDr. Ján Gálik, CSc., z Neurobiologického ústavu SAV, tentoraz ako jednu z aktivít projektu APVV na popularizáciu vedy „Veda na Slovensku – čo nepoznáme, to nepotrebujeme?“. Osobne však na akcii prítomný nebol. Momentálne je na študijnom pobyte za morom, konkrétne u prof. Martina Maršalu v jeho laboratóriu na Kalifornskej univerzite v San Diegu. Ale svoju ľudskú povinnosť si splnil ešte pred odletom.

Pracovníci košického transfuziologického oddelenia Národnej transfúznej služby SR povynášali zo sanitky materiál na odbery i odberové kreslá a začali vyšetřovať hemoglobín, merať tlak a kontrolovať zdravotný stav záujemcov o darovanie životodarnej tekutiny. Tentoraz sem davy až tak neprúdili, čo možno pripisovať aj väčšiemu výskytu nachladnutí v zimnom ročnom období. Navyše viacerí mali menej červených krviniek, preto ich lekárka MUDr. Iveta Radváková požiadala, aby sa dali do poriadku a prišli nabudúce. „Ale neodchádzajte, zostaňte s nami a budete tvoriť podporný tím pre tých, ktorí dnes krv darovať môžu,“ utešovala ich. Menej ako anémia trápilo vyradených darcov sklamanie, že chceli a nemohli. Azda nabudúce.

Každému, kto prišiel, patrí vďaka.

Katarína Čizmaríková | Foto autorka

10. ZASADNUTIE PREDSEDNÍCTVA SAV 5. 2. 2010

Predsedníctvo SAV

prerokovalo:

- informácie o výsledku vykonaných návštev v organizáciách II. OV SAV a v mimobratislavských organizáciách III. OV SAV,
- informáciu o príprave Výročnej správy SAV za rok 2009,
- prehľad čerpania dotácií organizáciami SAV za roky 2007 – 2009,
- informáciu o vývoji čerpania kategórie 620 – odvody do poisťovní za rok 2009,
- prehľad čerpania Podporného fondu Štefana Schwarza za roky 2004 – 2009 v organizáciách SAV,
- informáciu o zriadení Centra komercializácie poznatkov a ochrany duševného vlastníctva SAV – CEKODUV,
- informáciu o návrhu Rámcovej zmluvy medzi SAV a Versita,
- prehľad nebytových priestorov v správe organizácií SAV, ich štruktúru a využitie,
- informáciu o vyhodnotení kontrolnej činnosti Odboru kontroly SAV za 2. polrok 2009;

odsúhlasilo:

- návrhy zloženia vedeckých kolégií SAV,
- začatie prác na inovovaní web stránky SAV;

schválilo:

- zriadenie pobočky Molekulárno-medicínskeho centra SAV v Martine od 15. 2. 2010,
- Dodatok č. 1 k Zriaďovacej listine Molekulárno-medicínskeho centra SAV,
- rozpis rozpočtu SAV na rok 2010,
- pokračovanie projektu zníženia energetickej náročnosti v areáli SAV – Patrónka a ďalšie,
- limit zamestnancov pre organizácie SAV na rok 2010,
- novú zriaďovaciu listinu Botanického ústavu SAV,
- smernicu predsedu SAV o hospodárení s rozpočtovými prostriedkami na reprezentačné a propagačné účely,

- výzvu na podávanie žiadostí o grant VEGA na rok 2011 bez pridelovania kapitálových výdavkov,
- s účinnosťou od 8. 2. 2010 zmenu personálneho obsadenia Blokoveho grantu Podpora vedy a výskumu vo vybraných smeroch významných pre Slovenskú republiku a EÚ financovaného z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a štátneho rozpočtu SR,
- zapojenie výskumných tímov zo SAV do výzvy 2010 konzorcium MNT ERA-Net II,
- účasť SAV v Communication Network Európskej nadácie pre vedu (ESF) a doc. PhDr. Evu Smolkovú, CSc., ako reprezentanta SAV v uvedenom networku,
- nomináciu doc. PhDr. Evy Smolkovej, CSc., ako reprezentantku SAV v ALLEA Standing Committee „Science Ethics“,
- aktualizáciu Zásad SAV na poskytovanie finančných prostriedkov doktorandom dennej formy doktorandského štúdia z centrálnych zdrojov,
- atestačnú komisiu pre vedeckých zamestnancov Ústavu molekulárnej fyziológie a genetiky SAV,
- atestačnú komisiu pre vedeckých zamestnancov Ekonomického ústavu SAV,
- Komisiu SAV pre posudzovanie vedeckej kvalifikácie zamestnancov,
- zloženie AKOV jednotlivých oddelení vied SAV,
- Akreditačnú komisiu SAV,
- usporiadanie seminára „Významné osobnosti SAV v roku 2010“,
- predložený ideový návrh interaktívnej výstavy s tematickým zameraním na tematiku v intenciách Rámcovej zmluvy o spolupráci SAV so Slovenským národným múzeom,
- edičný plán neperiodických publikácií SAV na 1. polrok 2010;

udelilo:

Pamätnú plaketu SAV

prom. fil. Adriane Ferenčíkovej, CSc.

MUDr. Branislavovi Uhríkovi, CSc.

- výnimku zo Zásad SAV na poskytovanie finančných prostriedkov doktorandom

dennej formy doktorandského štúdia z centrálnych zdrojov Virologickému ústavu SAV pre Mgr. Jána Királyho a Mgr. Zuzanu Halásovú na dokončenie štúdia, ktoré bolo predĺžené na 4 roky;

menovalo:

RNDr. Igora Brosku, CSc., do funkcie riaditeľa Geologického ústavu SAV

prof. Ing. Milana Šikulu, CSc., do funkcie riaditeľa Ekonomického ústavu SAV s účinnosťou od 1. 3. 2010 na obdobie 4 rokov;

vzalo na vedomie:

- správu zo zahraničnej cesty P. Samuelyho z účasti na Member Organisation Forum on Medium-Sized Research Infrastructures ESF,
- správu zo zahraničnej cesty I. Hermanovskej z účasti na II. EUROCORES Scheme Management Committee (ESMC). SAV participuje na dvoch programoch,
- správu zo zahraničnej cesty I. Túnyiho z účasti na záverečnom celosvetovom ceremoniáli Medzinárodného roka astronómie 2009 (IYA 2009),
- správu zo zahraničnej cesty L. Petruša z účasti na riadnej schôdzi Riadiaceho výboru (Governing Council, GC) Interacademic Panel,
- list MŠ SR vo veci doplnenia údajov na zaradenie publikácií do CREPC podľa smernice č. 13/2008-R zo 16. októbra 2008.

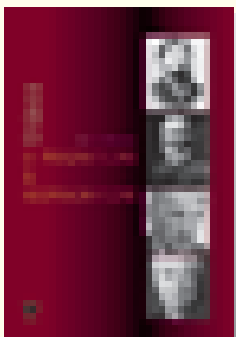
Na stretnutí akademií vied krajín V4 v Třešti v dňoch 23. – 24. 9. 2010 sa zúčastnia J. Pastorek, V. Rosová, J. Lapin, K. Iždinský. Hlavná téma rokovania je materiálová veda.

P SAV nominovalo prof. Ing. Š. Lubyho, DrSc., do delegácie Slovenskej republiky v Európskom hospodárskom a sociálnom výbore.

P SAV vzalo na vedomie zápisnicu z Bytovej komisie SAV (predložil J. Malík).

Mária Rybecká

NOVÉ KNIHY VEDY, VYDAVATEĽSTVA SAV

Emil Višňovský: Štúdie o pragmatizme & neopragmatizme

Autor publikácie prof. Emil Višňovský, filozof a historik, tvrdí, že „pragmatizmus je slovo, ktoré u nás nemá dobrú povest“. A to nielen v laickej, ale ani v odbornej filozofickej obci. Odľahčene by sme mohli povedať, že autor sa odhodlal odkliať „nedobrou reputáciu“ samotného pojmu a sprevádza nás „kariérou“ pragmatizmu. Pragmatizmus sa ako filozofia zrodila pred vyše storočím v Spojených štátoch amerických; ako filozofia nebola iba „novým menom pre staré spôsoby myslenia“, bola skôr neobvyklým menom pre netradičné a originálne filozofické prístupy, aké sa dovtedy v kolíske západnej filozofie na európskom kontinente objavovali iba marginálne. Vstup pragmatizmu do sveta filozofie neznamenal iba sebaopotvrdenie americkej kultúrnej identity a sebavedomia v „oblasti ducha“, ale bol výzvou pre každú „neamerickú“ filozofiu. Pragmatizmus sa kriticky stavil k celej západnej filozofickej tradícii od Platóna cez Descarta po Kanta, celkovo sa zameriaval na rekonštrukciu vo filozofii. Publikácia *Štúdie o pragmatizme & neopragmatizme* je súborom textov o filozofii hlavných predstaviteľov klasického pragmatizmu (Ch. S. Peirce, W. James, J. Dewey) a súčasného neopragmatizmu (R. Porty).

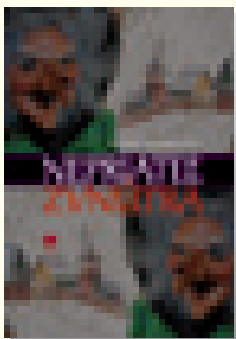
Jan Patočka, Ján Kulfan: Lepidoptera of Slovakia (bionomics and ecology) Motýle Slovenska (bionómia a ekológia)

Autori doc. RNDr. Jan Patočka, DrSc. (ktorý zomrel v marci minulého roka, krátko pred zadaním knihy do vydavateľstva), a RNDr. Ján Kulfan, PhD., sumarizujú v publikácii informácie o bionómii a ekológii všetkých na Slovensku zistených druhov motýľov (3600) a tiež tých, ktorých výskyt možno s istou pravdepodobnosťou na Slovensku predpokladať. Pri každom druhu sa uvádza: životný cyklus, potravu húseníc, spôsob života húseníc a poškodzovanie hostiteľských rastlín, väzbu na biotopy, rozšírenie a početnosť na Slovensku či iné charakteristiky v rámci poznámok. Publikácia je dvojjazyčná: všetky texty v slovenčine majú plnohodnotný pendant v angličtine. Súčasťou je 138 farebných fotografií.

Zoltán Bedrna: Starostlivosť o pôdu v záhrade

Publikácia je určená širokému okruhu čitateľov, predovšetkým záhradkárom. Vychádza v populárno-náučnej edícii Svet vedy vydavateľstva VEDA. Náuka o pôde je v porovnaní so záhradníctvom mladá veda, a preto v staršej populárnej literatúre nachádzame veľa nepresností či zavádzania v informáciách o pôde. Kniha popredného slovenského pôdoznanca a agrochemika Z. Bedrnu však prináša komplexné odborné a zrozumiteľné texty s praktickými odporúčaniami pre záhradkárov, či s pestovateľským, úžitkovým charakterom ich záhrad, alebo tých okrasných. Základné tematické okruhy sa venujú vylepšeniu fyzikálnych vlastností pôdy, úprave chemických vlastností pôdy, starostlivosti o biologické vlastnosti pôdy, využívaniu pôdy a príprave substrátov či optimalizácii parametrov pôdy. Texty sprevádzajú perokresby a tabuľkové a grafické spracovania niektorých parametrov.

Tatiana Bužeková: Nepriateľ zvnútra

Etnologička RNDr. Tatiana Bužeková, PhD., v analytickej štúdii *Nepriateľ zvnútra – Nadprirodzená hrozba v ľudskej podobe* skúma novodobé bosoráctvo, predovšetkým z pohľadu kognitívnej antropológie a etnografie, s presahom do ďalších oblastí skúmajúcich ľudské konanie. Autorka sa venuje téme nadprirodzeného škodenia na podklade ústnych svedectiev, ktoré získala dlhoročným terénnym výskumom na západnom Slovensku. Dotýka sa aj otázok ich uchovávaní a šírenia, no predovšetkým ich súčasných premien a miesta v živote dedinských komunít. Skúma tradičné ľudové rozprávania, ktoré reprezentujú schémy typických udalostí spojených s predstavou bosoráctva. Jej výsledky korešpondujú so závermi tých antropológov a sociálnych historikov, ktorí už dávno poukazovali na súvislosť medzi nešťastnými udalosťami v živote človeka a ich vysvetlením prostredníctvom obvinení z bosoráctva, a to v dôsledku osobných nevráživostí, existujúcich v konkrétnom spoločenskom prostredí. Pohľad autorky na tento fenomén je komplexný, venuje pozornosť aspektom, ktoré ho ovplyvňujú – kauzálnym schémam, emóciám, pamäti a naráciám.

Pripravila: L. Suballyová

